

EBA/GL/2017/06

20/09/2017

Pamatnostādnes

par kredītiestāžu kredītriska pārvaldības
praksi un paredzamo kredītzaudējumu
uzskaiti

1. Atbilstības un ziņošanas prasības

Pamatnostādņu statuss

1. Šis dokuments ietver pamatnostādnes, kas izdotas saskaņā ar Regulas (EK) Nr. 1093/2010 16. pantu¹. Kompetentajām iestādēm un finanšu iestādēm saskaņā ar Regulas (EK) Nr. 1093/2010 16. panta 3. punktu jādara viss iespējamais, lai ievērotu šīs pamatnostādnes.
2. Pamatnostādnēs izklāstīts EBI skatījums uz atbilstošām uzraudzības praksēm Eiropas Finanšu uzraudzības sistēmā jeb par to, kā konkrētā jomā jāpiemēro Savienības tiesību akti. Kompetentajām iestādēm, kas minētas Regulas (ES) Nr. 1093/2010 4.panta 2.punktā, uz kurām attiecas šīs pamatnostādnes, tās būtu jāievēro, iekļaujot tās attiecīgi savā praksē (piemēram, veicot grozījumus savā tiesiskajā regulējumā vai uzraudzības procesos), tostarp gadījumos, ja pamatnostādnes ir paredzētas, galvenokārt, iestādēm.

Ziņošanas prasības

3. Saskaņā ar Regulas (ES) Nr. 1093/2010 16. panta 3. punktu kompetentajām iestādēm līdz 20.11.2017 jāpaziņo EBI, vai tās ievēro vai paredz ievērot šīs pamatnostādnes, vai jānorāda to neievērošanas iemesli. Ja šajā termiņā nebūs saņemts šāds paziņojums, EBI uzskatīs, ka kompetentās iestādes šos ieteikumus neievēro. Paziņojumi jāiesniedz, nosūtot EBI tīmekļa vietnē pieejamo veidlapu uz e-pasta adresi compliance@eba.europa.eu ar norādi „EBI/GL/2017/06”. Paziņojumus nosūta personas, kas ir pilnvarotas kompetento iestāžu vārdā ziņot par prasību izpildi. Par jebkurām izmaiņām atbilstības statusā arī ir jāziņo EBI.
4. Paziņojumus publicēs EBI tīmekļa vietnē saskaņā ar 16. panta 3. punktu.

¹ Ar Eiropas Parlamenta un Padomes Regulu (ES) Nr. 1093/2010 (2010. gada 24. novembris), ar ko izveido Eiropas Uzraudzības iestādi (Eiropas Banku iestādi), tiek grozīts Lēmums Nr. 716/2009/EK un atcelts Komisijas Lēmums 2009/78/EK (OV L331, 15.12.2010., 12.lpp).

2. Priekšmets, piemērošanas joma, adresāti un definīcijas

Priekšmets

5. Šajās pamatnostādnēs ir precizēta pareiza kredītiestāžu kredītriska pārvaldības labākā prakse saistībā ar paredzamo kredītzaudējumu (turpmāk – “PKZ”) grāmatvedības regulējuma īstenošanu un nepārtrauktu piemērošanu.
6. Šajās pamatnostādnēs sniegti arī norādījumi kompetentajām iestādēm par iestādes kredītriska pārvaldības prakses, politikas, procesu un procedūru efektivitāti, kas ietekmē atskaitījumu līmeni.

Piemērošanas joma

7. Pamatnostādnēs attiecas uz kredītiestāžu kredītriska pārvaldības praksi, kas ietekmē kredītriska novērtējumu un aprēķinus par paredzamiem kredītzaudējumiem saistībā ar kreditēšanas riska darījumiem un atskaitījumiem saskaņā ar piemērojamo grāmatvedības regulējumu. Pamatnostādnēs piemēro arī tad, ja saskaņā ar piemērojamo grāmatvedības regulējumu kreditēšanas riska darījuma uzskaites vērtību ir atļauts samazināt tiešā veidā, neizmantojot atskaitījumu kontu. Pamatnostādnēs nenosaka papildu prasības attiecībā uz paredzamo zaudējumu noteikšanu regulējošo kapitāla prasību nolūkam.
8. Pamatnostādņu pamatā ir Direktīvas 2013/36/ES² 74. pants, kurā norādīts, ka iestādēm ir nepieciešami atbilstoši iekšējās kontroles mehānismi, tostarp pārdomātas administratīvās un grāmatvedības procedūras, kas atbilst pareizai un efektīvai riska pārvaldībai un veicina to; un šīs direktīvas 79. panta b) un c) punkts, kurā norādīts kompetento iestāžu pienākums nodrošināt, ka iestādēm ir iekšējā metodika, kas tām ļauj novērtēt atsevišķu parādnieku riska darījumu kredītrisku un kredītrisku portfeļa līmeni, un efektīvas sistēmas, lai veiktu dažādu kredītrisku saturošo portfeļu un riska darījumu pastāvīgo pārvaldību un uzraudzību, arī attiecībā uz problēmu kredītu noteikšanu un pārvaldību un attiecībā uz adekvātu vērtības korekciju noteikšanu un uzkrājumu veidošanu. Turklāt Direktīvas 2013/36/ES 88. panta 1. punkta b) apakšpunktā norādīts princips, ka “vadības struktūrai jānodrošina grāmatvedības un finanšu pārskatu sistēmu integritāte, tostarp finanšu un darbības kontrole un atbilstība tiesību aktiem un attiecīgajiem standartiem”. Visbeidzot, kā norādīts Direktīvas 2013/36/ES 104. panta 1. punktā, kompetentās iestādes ir tiesīgas veikt uzraudzības pasākumus, tostarp pieprasīt kredītiestādēm pastiprināt plānus, procesus, mehānismus un stratēģijas, kas

² Eiropas Parlamenta un Padomes 2013. gada 26. jūnija Direktīva 2013/36/ES par piekļuvi kredītiestāžu darbībai un kredītiestāžu un ieguldījumu brokeru sabiedrību prudenciālo uzraudzību, ar ko groza Direktīvu 2002/87/EK un atceļ Direktīvas 2006/48/EK un 2006/49/EK (OV L 176, 27.06.2013., 338. lpp).

ieviestas saskaņā ar 73. un 74. pantu (104. panta 1. punkta b) apakšpunkts), kā arī pieprasīt iestādēm saviem aktīviem piemērot īpašu finansēšanas kārtību vai īpašu režīmu saistībā ar pašu kapitāla prasībām (104. panta 1. punkta d) apakšpunkts).

9. Pamatnostādnes, kas izklāstītas 4.3. sadaļā attiecas tikai uz kredītiestādēm, kas finanšu pārskatus sagatavo saskaņā ar Regulu (EK) 1606/2002³ pieņemtajiem starptautiskajiem finanšu pārskatu standartiem® (“SFPS® standarti”) un kurām piemēro 9. SFPS *Finanšu instrumenti* (“9. SFPS”).
10. Attiecībā uz kredītiestādēm, kurām nepiemēro PKZ grāmatvedības regulējumu, kompetentajām iestādēm jāapsver iespējas attiecināt, ciktāl tas ir lietderīgi, tos pamatnostādņu aspektus, kas ir saistīti ar kredītriska pārvaldības praksi piemērojamā grāmatvedības regulējuma kontekstā.
11. Kompetentajām iestādēm jānodrošina kredītiestāžu atbilstība pamatnostādnēm individuālā, konsolidētā vai subkonsolidētā līmenī saskaņā ar 109. pantu Direktīvā 2013/36/ES.
12. Pamatnostādnes, kas izklāstītas 4.4. sadaļā, jāuzskata par Direktīvas 2013/36/ES 97. pantā un 107. panta 1. punkta a) apakšpunktā norādītās uzraudzības pārbaudes un novērtējuma procesa (*SREP*) papildinājumu un precizējumu, jo īpaši attiecībā uz kredītriska pārvaldības un kontroles pasākumu novērtējumu un paredzamo kredītzaudējumu uzskaiti. Līdz ar to kompetentajām iestādēm ir jāatbilst 4.4. sadaļā izklāstītajām pamatnostādnēm saskaņā ar EBI pamatnostādnēm par kopējām procedūrām un metodoloģiju attiecībā uz uzraudzības pārbaudes un novērtēšanas procesu(*SREP*)⁴.

Adresāti

13. Šīs pamatnostādnes ir adresētas Regulas (ES) Nr. 1093/2010 4. panta 2. punkta i) apakšpunktā minētajām kompetentajām iestādēm.
14. Pamatnostādnes, kas izklāstītas 4.1., 4.2. un 4.3. sadaļā, adresētas arī Regulas (ES) Nr. 575/2013⁵ 4. panta 1. punkta 1) apakšpunktā definētajām kredītiestādēm.

³ Eiropas Parlamenta un Padomes 2002. gada 19. jūlija Regula (EK) Nr. 1606/2002 par starptautisko grāmatvedības standartu piemērošanu (OV L 243, 11.09.2002., 1. lpp.).

⁴ EBI/PN/2014/13

⁵ Eiropas Parlamenta un Padomes 2013. gada 26. jūnija Regula (ES) Nr. 575/2013 par prudenciālajām prasībām attiecībā uz kredītiestādēm un ieguldījumu brokeru sabiedrībām, un ar ko groza Regulu (ES) Nr. 648/2012 (OV L 176, 27.06.2013., 1.-337. lpp)

Definīcijas

15. Ja vien nav norādīts citādi, Direktīvā 2013/36/ES, Regulā (ES) Nr. 575/2013 un 9. SFPS izmantotajiem un definētajiem terminiem pamatnostādnēs ir viena un tā pati nozīme. Pamatnostādnēs papildus tiek piemērotas šādas definīcijas:

Atskaitījumi	ir summa, ko veido ar kreditēšanas riska darījumiem saistītie uzkrājumi kredītzaudējumiem un kas atzīta kredītiestādes bilancē saskaņā ar piemērojamo grāmatvedības regulējumu.
Kreditēšanas riska darījumi	ir aizdevumi, aizdevumu saistības un finanšu garantiju līgumi, uz kuriem attiecas PKZ regulējums ⁶ .
Atskaitījumu pagaidu korekcijas	ir atskaitījumu korekcijas, ko izmanto, ņemot vērā apstākļus, kuros kļūst acīmredzami, ka esoši vai paredzami riska faktori nav apsvērti kredītriska reitinga piešķiršanas un modelēšanas procesā kopš pārskata datuma.

⁶ EBI pamatnostādņu piemērošanas joma var atšķirties no piemērojamā grāmatvedības regulējuma prasībām attiecībā uz vērtības samazināšanos. Piemēram, EBI pamatnostādņu piemērošanas joma ir šaurāka nekā 9. SFPS piemērošanas joma.

3. Īstenošana

Piemērošanas datums

16. Pamatnostādnes jāīsteno līdz ar pirmo pārskata periodu, kas sākas 2018. gada 1. janvārī vai vēlāk.

4. Pamatnostādnes par kredītriska pārvaldības praksi un paredzamo kredītzaudējumu uzskaiti

4.1 Vispārīgi noteikumi

4.1.1 Proporcionalitātes, būtiskuma un simetrijas principu piemērošana

17. Kredītiestādēm jānodrošina atbilstība pamatnostādnēm tādā veidā, kas ir atbilstoša to lielumam un iekšējai organizācijai, darbību un portfeļu raksturam, jomai un sarežģītībai, kā arī — vispārīgākā nozīmē — visiem citiem būtiskiem ar kredītiestādi (un grupu (ja tāda ir), kurai tā ir piederīga) saistītiem faktiem un apstākļiem. Pareizi izstrādātu proporcionālu pieeju izmantošana nedrīkst apdraudēt PKZ grāmatvedības regulējuma īstenošanu augstā kvalitātē.
18. Kredītiestādēm pienācīgi jāņem vērā arī būtiskuma principa piemērošana. Tomēr nav pieļaujama situācija, ka atsevišķi riska darījumi vai riska darījumu portfeli tiek uzskatīti par nebūtiskiem, ja kumulatīvi tie ir saistīti ar būtisku riska ietekmi uz kredītiestādi. Turklāt būtiskumu nedrīkst vērtēt, par pamatu ņemot tikai iespējamo ietekmi uz peļņas vai zaudējumu aprēķinu pārskata datumā. Piemēram, tādi lieli kredītēšanas riska darījumu portfeli kā nekustamā īpašuma hipotekārie kredīti parasti tiktu uzskatīti par būtiskiem pat tad, ja tiem ir augsts nodrošinājums.
19. Apsverot, kā proporcionalitāti vai būtiskumu ņemt vērā PKZ metodikas izstrādē vai tās īstenošanā, ir svarīgi nepieļaut neobjektivitāti.
20. Nedrīkst kavēties ar kredīta kvalitātes stāvokļa pasliktināšanās atzīšanu un attiecīgiem atskaitījumiem, neietekmējot faktu, ka PKZ grāmatvedības regulējums ir simetrisks tādā ziņā, ka turpmākās parādnieka kredītriska profila izmaiņas (gan kredītstāvokļa pasliktināšanās, gan kredītstāvokļa uzlabošanās) jāapsver atskaitījumu aprēķinos.

4.1.2 Saprātīgas un pamatojamas informācijas izskatīšana

21. Piemērojot PKZ uzskaites modeļus, kredītiestādēm jāizskata plašs informācijas klāsts. Izskatītajai informācijai jāattiecas uz konkrētā izvērtējamā kredītēšanas riska darījuma kredītriska novērtējumu un PKZ aprēķinu, un tajā jāiekļauj informācija par pagātnes notikumiem, pašreizējiem apstākļiem un turpmāko ekonomikas apstākļu prognozēm. Informācijai, kas tiek iekļauta galīgajā kredītriska novērtējumā un PKZ aprēķinā, arī jābūt saprātīgai un pamatojamai. Kredītiestādēm jāizmanto pieredzē balstītie kredītēšanas apsvērumi, nosakot izskatāmās būtiskās informācijas klāstu, kā arī nosakot, vai informāciju var uzskatīt par saprātīgu un pamatojamu. Saprātīgas un pamatojamas informācijas pamatā jābūt būtiskiem faktiem un pārdomātiem apsvērumiem.

4.1.3 Uz nākotni vērsta informācijas izskatīšana

22. Lai laikus atzītu kredītaudējumus, kredītiestādēm jāizskata uz nākotni vērsta informācija, tostarp makroekonomikas faktori. Izskatot uz nākotni vērsto informāciju, kredītiestādēm jāizmanto pārdomāti apsvērumi, kas atbilst vispārpieņemtām ekonomiskās analīzes un prognozēšanas metodēm un kurus iespējams pamatot ar pietiekamu datu kopumu.
23. Kredītiestādēm jāspēj uzskatāmi parādīt, kā tās ir izskatījušas būtisko, saprātīgo un pamatojamo informāciju PKZ novērtējuma un aprēķina procesā. Izskatot nākotnes scenārijus, kredītiestādēm jāizmanto pieredzē balstītie kreditēšanas apsvērumi un jāņem vērā iespējamās notikušo vai nenotikušo notikumu sekas, kā arī attiecīgā ietekme uz PKZ aprēķinu. Informāciju neizslēdz no procesa tikai tāpēc, ka notikumam ir zema iespējamība vai attiecīgā notikuma ietekme uz kredītrisku vai paredzamo kredītaudējumu apmēru ir neskaidra. Noteiktos apstākļos kredītriska novērtējumam un aprēķinam būtiskā informācija var nebūt atbilstoša un pamatojama, tādēļ tā ir jāizslēdz no PKZ novērtējuma un aprēķina procesa. Ņemot vērā, ka šādi apstākļi pēc būtības ir izņēmumi, kredītiestādei jāsniedz skaidri dokumentēts, pārliecinošs pamatojums.
24. Izmantotajā informācijā jāiekļauj objektīvi apsvērumi par būtiskiem faktoriem un to ietekmi uz kredīspēju un naudas līdzekļu iztrūkumu. Par būtiskiem uzskatāmi tie faktori, kas ir raksturīgi bankai un tās darbībai vai kas izriet no ārējiem apstākļiem.

4.2 Kredītriska pārvaldības prakses un paredzamo kredītaudējumu uzskaites principi

4.2.1 1. princips. Vadības struktūra un augstākās vadības pienākumi

Kredītiestādes vadības struktūras⁷ un augstākās vadības pienākums ir nodrošināt, ka kredītiestāde īsteno piemērotu kredītriska pārvaldības praksi, tostarp efektīvu iekšējās kontroles sistēmu, lai konsekventi noteiktu atbilstīgus atskaitījumus saskaņā ar kredītiestādes formulēto politiku un procedūrām, piemērojamo grāmatvedības regulējumu un attiecīgajiem uzraudzības norādījumiem.

25. Kredītiestādes vadības struktūrai jābūt atbildīgai par kredītiestādes kredītriska pārvaldības stratēģijas un galveno kredītriska noteikšanas, aprēķināšanas, izvērtēšanas, uzraudzības, ziņošanas un samazināšanas politikas aspektu un procesu apstiprināšanu un regulāru pārskatīšanu atbilstoši apstiprinātajai vēlmei uzņemt risku, kā noteikusi vadības struktūra. Turklāt, lai ierobežotu risku, ko kreditēšanas riska darījumi rada noguldītājiem un —

⁷ ES dalībvalstīs pastāv dažādas vadības struktūras. Dažās dalībvalstīs ierasta ir viena līmeņa struktūra, t. i., uzraudzības un pārvaldības funkcijas pilda tikai viena vadības struktūra. Citās dalībvalstīs ierasta ir divu līmeņu struktūra, izveidojot divas neatkarīgas struktūras: vienu – pārvaldības funkcijas pildīšanai, un otru — pārvaldības funkcijas uzraudzībai.

vispārīgākā nozīmē — finanšu stabilitātei, kredītiestādes vadības struktūrai jāpieprasa, lai augstākā vadība pieņem un ievēro pārdomātu riska izvērtēšanas praksi ⁸.

26. Lai izpildītu šos pienākumus, vadības struktūrai jāsniedz šādas norādes augstākajai vadībai:

- a. Izstrādāt un uzturēt piemērotus procesus, kuriem jābūt simetriskiem un konsekventi piemērotiem, lai noteiktu atbilstošus atskaitījumus saskaņā ar piemērojamo grāmatvedības regulējumu.
- b. Izveidot un īstenot efektīvu iekšējās kontroles sistēmu kredītriska novērtēšanai un aprēķināšanai, periodiski sniegt pārskatu par kredītriska novērtējuma un aprēķina procesu rezultātiem, tostarp par PKZ atskaitījumu aplēsēm.
- c. Izveidot, īstenot un, ja nepieciešams, atjaunināt piemērotu politiku un procedūras, lai sniegtu iekšēju informāciju par kredītriska novērtējuma un aprēķina procesu visam attiecīgajam personālam, jo īpaši procesā iesaistītajiem darbiniekiem.

Augstākajai vadībai jāatbild par vadības struktūras apstiprinātās kredītriska stratēģijas īstenošanu un par minētās politikas un procesu izstrādi.

27. Efektīvā iekšējās kontroles sistēmā kredītriska novērtēšanai un aprēķināšanai jāiekļauj:

- a. Pasākumi, lai nodrošinātu atbilstību piemērojamiem tiesību aktiem, noteikumiem, iekšējai politikai un procedūrām.
- b. Pasākumi, lai pārraudzītu izmantotās informācijas integritāti un saprātīgi iespējamā mērā nodrošinātu, ka atskaitījumi, kas norādīti kompetentajai iestādei iesniegtajos kredītiestādes finanšu pārskatos un ziņojumos, ir sagatavoti saskaņā ar piemērojamo grāmatvedības regulējumu un attiecīgajām uzraudzības prasībām.
- c. Skaidri noteikti kredītriska novērtējuma un aprēķina procesi, kas ir neatkarīgi no kredītēšanas funkcijas (līdztekus attiecīgi ņemot šo funkciju vērā); šie procesi ietver:
 - i. Efektīvu kredītriska reitinga piešķiršanas sistēmu, kas tiek konsekventi piemērota, precīzi nosaka kategorijas atbilstoši kredītriska iezīmju atšķirībām, laikus nosaka kredītriska izmaiņas un veicina atbilstīgu rīcību.
 - ii. Efektīvu procesu, lai kredītriska novērtēšanā un PKZ aprēķināšanā atbilstošā veidā tiktu izskatīta visa saprātīgā un pamatojamā informācija, tostarp uz nākotni vērstā

⁸ Finanšu stabilitātes padome 2012. gada aprīlī publicēja Mājokļu hipotekāro kredītu riska izvērtēšanas pareizas prakses principus, kuru nolūks ir tāda regulējuma nodrošināšana dažādām jurisdikcijām, kas nosaka minimālos pieņemamos kredītēšanas riska izvērtēšanas standartus attiecībā uz nekustamā īpašuma riska darījumiem; pieejami: www.financialstabilityboard.org/publications/r_120418.pdf. EBI ir publicējusi pamatnostādnes par kredītspējas izvērtējumu (EBI/PN/2015/11); tās ir saskaņotas ar FSB principiem un ietver dažus no tiem.

informācija. Šajā informācijā ietilpst attiecīgie ziņojumi, veikto izvērtējumu dati un precīza informācija un apraksts par iesaistītā personāla funkcijām un pienākumiem.

- iii. Novērtēšanas politiku, kas nodrošina PKZ aprēķināšanu atsevišķu kreditēšanas riska darījumu līmenī un, ja tas nepieciešams, lai atbilstošā veidā aprēķinātu PKZ saskaņā ar piemērojamo grāmatvedības regulējumu, arī apvienoto riska darījumu portfeļu līmenī, grupējot riska darījumus pēc noteiktām kopīgām kredītriska iezīmēm.
 - iv. Efektīvu modeļu validācijas procesu, lai nodrošinātu, ka kredītriska novērtēšanas un aprēķināšanas modeļi spēj pastāvīgi sniegt precīzas, konsekventas un objektīvas prognozējošas aplēses. Tas iekļauj tādas politikas un procedūru ieviešanu, kas nosaka modeļu validācijas procesa atbildības un ziņošanas struktūru, modeļu izmaiņu novērtēšanas un apstiprināšanas iekšējos noteikumus un ziņošanu par modeļu validācijas rezultātiem.
 - v. Skaidru oficiālu saziņu un koordinēšanu starp kredītiestādes kredītriska personālu, finanšu pārskatu personālu, augstāko vadību, vadības struktūru un citām kredītriska novērtējuma un PKZ aprēķina procesā iesaistītām personām. Tam nepieciešami apliecinājumi rakstiskā politikā un procedūrās, vadības ziņojumos un iesaistīto komiteju, piemēram, vadības struktūras vai augstākās vadības komiteju, protokolos.
- d. Iekšējās revīzijas⁹ funkciju, kas:
- i. Neatkarīgi izvērtē kredītiestādes kredītriska novērtēšanas un aprēķināšanas sistēmu un procesu efektivitāti, tostarp kredītriska reitinga piešķiršanas sistēmas efektivitāti.
 - ii. Sniedz ieteikumus izvērtējumā noteikto trūkumu novēršanai.

4.2.2 2. princips. Pārdomāta PKZ metodika

Kredītiestādēm jāpieņem, jādokumentē un jāievēro politika, kas iekļauj pārdomātu metodiku, procedūras un kontroles pasākumus kredītriska novērtēšanai un aprēķināšanai visiem kreditēšanas riska darījumiem. Atskaitījumu aprēķinam jābalstās minētajā metodikā, rezultātā nodrošinot atbilstīgu un savlaicīgu PKZ atzišanu saskaņā ar piemērojamo grāmatvedības regulējumu.

- 28. Kredītriska novērtējuma un aprēķina procesam jānodrošina informācija, kas augstākajai vadībai ir būtiska, lai paustu pieredzē balstītus apsvērumus par kreditēšanas riska darījumu kredītrisku un attiecīgajām PKZ aplēsēm.
- 29. Kredītiestādēm maksimāli iespējamajā līmenī jāilīdzsvaro un jāintegrē kopēji procesi, sistēmas, rīki un dati, kas kredītiestādē tiek izmantoti, lai noteiktu, vai, kad un atbilstoši kādiem

⁹ Direktīvas 2013/36/ES 74. pants un EBI pamatnostādnes par iekšējo pārvaldību (PN 44).

nosacījumiem būtu jāpiešķir kredīts, kā arī lai aprēķinātu atskaitījumus gan uzskaites, gan kapitāla pietiekamības nolūkos.

30. Kredītiestādes atskaitījumu metodikā skaidri jādokumentē galveno ar kredītriska novērtējumu un PKZ aprēķinu saistīto terminu (piemēram, zaudējumu un migrācijas līmenis, kredītzaudējumu notikumi un saistību neizpilde) definīcijas. Ja dažādu funkciju jomās (piemēram, grāmatvedībā, kapitāla pietiekamības un kredītriska pārvaldības jomā) tiek izmantoti dažādi termini, informācija vai pieņēmumi, augstākajai vadībai jādokumentē un jāapstiprina šo atšķirību loģiskais pamatojums. PKZ aplēsēs izmantotā informācija un pieņēmumi jāpārskata un jāatjaunina atbilstoši piemērojamā grāmatvedības regulējuma prasībām.
31. Kredītiestādēm jāievieš atbilstīgi procesi un sistēmas, lai pienācīgi noteiktu, aprēķinātu, izvērtētu, uzraudzītu, paziņotu un samazinātu kredītriska līmeni. Pārejot uz PKZ uzskaites modeli, esošie procesi un sistēmas jāizvērtē un, ja nepieciešams, jāmaina, lai apkopotu un analizētu būtisko informāciju, kas ietekmē kredītriska novērtējumu un PKZ aprēķinu.
32. Kredītiestādēm jāpieņem un jāievēro rakstiska politika un procedūras, kurās sīki aprakstītas kredītriska metodikā izmantotās kredītriska sistēmas un kontroles pasākumi, kā arī kredītiestādes vadības struktūras un augstākās vadības atsevišķās funkcijas un pienākumi.
33. Pārdomātā kredītriska novērtēšanas un atskaitījumu līmeņa (atkarībā no riska darījuma veida, piemēram, riska darījumi ar privātpersonām un MVU vai korporatīvie riska darījumi) aprēķināšanas metodikā īpaši:
 - a. Jāiekļauj stabils process, ar ko nodrošina kredītiestādei spēju pēc sākotnējās kredītiestādes riska darījuma atzīšanas noteikt kredītriska līmeni, raksturu un virzītājspēkus, lai nodrošinātu turpmāku kredītriska izmaiņu noteikšanu un kvantitatīvu norādīšanu.
 - b. Jāiekļauj kritēriji, lai pienācīgi apsvērtu uz nākotni vērstās informācijas, tostarp makroekonomisko faktoru, ietekmi. Neatkarīgi no tā, vai kredītriska izvērtējums tiek veikts individuāli vai grupā, kredītiestādei jāspēj uzskatāmi parādīt, ka šis aspekts ir apsvērts, lai netiktu aizkavēta PKZ atzīšana. Šādu kritēriju rezultātā jānosaka parādu nomaksu ietekmējošie faktori, kas ir saistīti vai nu ar aizņēmēju stimulēšanu, vēlmi vai spēju pildīt likumiskās saistības, vai ar kredītiestādes riska darījumu noteikumiem. Apsvērtajiem ekonomiskajiem faktoriem (piemēram, bezdarba līmenim vai izmantojuma koeficientiem) jābūt būtiskiem saistībā ar novērtējumu, un atkarībā no apstākļiem tie var būt starptautiska, valsts, reģionāla vai vietēja līmeņa faktori.
 - c. Jāiekļauj — attiecībā uz apvienotā veidā izvērtētiem riska darījumiem — apraksts par pamatojumu, ar kādu ir izveidotas riska darījumu grupas ar kopīgām kredītriska iezīmēm.
 - d. Jānosaka un jādokumentē katram riska darījumam vai riska darījumu portfelim piemērojamās PKZ novērtēšanas un aprēķināšanas metodes (piemēram, zaudējumu līmeņa metode, saistību neizpildes varbūtības (*PD*)/saistību neizpildes zaudējumu (*LGD*) metode vai cita metode).

- e. Jādokumentē iemesli, kāpēc izvēlētā metode ir piemērota, jo īpaši, ja dažādiem riska darījumu portfeliem un dažādu veidu atsevišķiem riska darījumiem tiek piemērotas dažādas PKZ aprēķināšanas metodes. Kredītiestādēm jāspēj kompetentajām iestādēm izskaidrot jebkuru aprēķināšanas pieejas izmaiņu (piemēram, veicot pāreju no zaudējumu līmeņa metodes uz PD/LGD metodi) loģisko pamatojumu un šo izmaiņu kvantitatīvo ietekmi.
- f. Jādokumentē:
- i. Ievaddati, informācija un pieņēmumi, kas izmantoti atskaitījumu aplēšanas procesā, piemēram, vēsturiskie zaudējumu līmeņi, *PD/LGD* aplēses un ekonomikas prognozes.
 - ii. Tas, kā tiek noteikts riska darījuma vai riska darījumu portfeļa darbības laiks (tostarp, kā ir apsvērta paredzamā pirmstermiņa parāda nomaksa un saistību neizpilde).
 - iii. Laikposms, kurā tiek izvērtēta zaudējumu pieredzes vēsture.
 - iv. Korekcijas, kas nepieciešamas PKZ aplēšu sagatavošanā saskaņā ar piemērojamo grāmatvedības regulējumu. Piemēram, ja pašreizējie un paredzamie ekonomikas apstākļi atšķiras no izmantotajā vēsturiskajā aplēšanas laikposmā pastāvējušajiem apstākļiem, jāveic šīm atšķirībām tieši atbilstīgas korekcijas. Turklāt ir iespējams, ka analizējamajā vēsturiskajā laikposmā kredītiestādes faktiskie zaudējumi ir bijuši nelieli vai to nav bijis, tomēr pašreizējie vai uz nākotni vērstie apstākļi var atšķirties no vēsturiskā laikposma apstākļiem, un ir jānovērtē un jāaprēķina šo izmaiņu ietekme uz PKZ.
- g. Jāiekļauj process, lai izvērtētu būtisku ievaddatu un pieņēmumu piemērotību izvēlētajai PKZ aprēķināšanas metodei. Atskaitījumu aplēšanas procesā izmantoto ievaddatu un pieņēmumu pamatam secīgos laikposmos kopumā jābūt konsekventam. Ja ievaddati un pieņēmumi vai šo izmaiņu pamats mainās, jādokumentē loģiskais pamatojums.
- h. Jānosaka situācijas, kas secīgos laikposmos parasti izraisa PKZ aprēķināšanas metožu, ievaddatu vai pieņēmumu izmaiņas (piemēram, kredītiestāde var norādīt, ka aizdevumu, kas iepriekš izvērtēti apvienotā veidā, izmantojot *PD/LGD* metodi, pēc jaunas, ar aizņēmēju saistītas informācijas saņemšanas, piemēram, par darba zaudēšanu, ir iespējams izslēgt no portfeļa un izvērtēt individuāli, izmantojot diskontētās naudas plūsmas metodi).
- i. Jāapsver būtiskie iekšējie un ārējie faktori, kas var ietekmēt PKZ aplēses, piemēram, piemērotie izvērtēšanas standarti, iesaistoties kreditēšanas riska darījumā, un izmaiņas ar nozari saistītajos, ģeogrāfiskajos, ekonomiskajos un politiskajos faktoros.
- j. Jāapsver, kā tiek noteiktas PKZ aplēses (piemēram, vēsturiskie zaudējumu līmeņi vai migrācijas analīze kā sākumpunkts, veicot korekcijas atbilstoši pašreizējiem un paredzamiem apstākļiem). Kredītiestādei, aplēšot PKZ, nepieciešams objektīvs skatījums uz ticamību un risku tās kreditēšanas darbībās.

- k. Jānosaka, kādi faktori tiek apsvērti, formulējot atbilstošus vēsturiskus laikposmus, kuros tiek izvērtēta zaudējumu pieredzes vēsture. Kredītiestādei jā saglabā pietiekams vēsturisko zaudējumu datu daudzums, lai nodrošinātu saturīgu kredītzaudējumu pieredzes analīzi, kas tiek izmantota kā sākumpunkts, aplēšot atskaitījumu līmeni individuāli vai grupā.
 - l. Jānosaka, cik lielā mērā nodrošinājuma vērtība un citi kredītriska samazināšanas pasākumi ietekmē PKZ.
 - m. Jāapraksta kredītiestādes politika un procedūras attiecībā uz norakstīšanu un atgūšanu.
 - n. Jānodrošina, ka analīzes, aplēses, izvērtējumus un citus uzdevumus/procedūras, kas kredītriska novērtējuma un aprēķina procesā kļūst par ievaddatiem vai rezultātiem, veic kompetents un pienācīgi sagatavots personāls un validāciju veic personāls, kas ir neatkarīgs no kredītiestādes kreditēšanas darbībām. Šo funkciju datiem vai rezultātiem ir jābūt pienācīgi dokumentētiem, un dokumentos ir jāiekļauj nepārprotams skaidrojums, kas pamato analīzes, aplēses un izvērtējumus.
 - o. Jādokumentē metodes (piemēram, pretpārbaudes), kas izmantotas PKZ aprēķināšanas modeļu validēšanai.
 - p. Jānodrošina, ka PKZ aplēsēs ir pienācīgi iekļauta uz nākotni vērsta informācija, tostarp makroekonomikas faktori, kas jau nav iekļauta atbilstoši atsevišķu riska darījumu pieejai aprēķinātajos atskaitījumos. Šajā nolūkā vadībai var būt nepieciešami pieredzē balstīti kreditēšanas apsvērumi, lai izvērtētu vispārējas tendences visā kredītportfelī, izmaiņas kredītiestādes darbības modelī, makroekonomikas faktoros u. c.
 - q. Jānosaka process, tostarp regulāra PKZ modeļu pārskatīšana, ar ko tiek novērtēta atskaitījumu kopējā piemērotība saskaņā ar attiecīgo grāmatvedības regulējumu.
34. Kredītiestādes kredītriska noteikšanas procesam jānodrošina, ka kredītriska un PKZ aplēšu izmaiņas ietekmējošie faktori tiek noteikti pastāvīgā un pienācīgā veidā. Turklāt jauno produktu un darbību objektīvā kredītriska apsvēršanai jā kļūst par nozīmīgu elementu kredītriska noteikšanas procesā, kredītriska novērtēšanā un PKZ aprēķināšanā.
35. Augstākajai vadībai jāapsver būtiskie fakti un apstākļi, tostarp uz nākotni vērsta informācija, kas iespējami var izraisīt PKZ atšķirības no vēsturiskās pieredzes un kas var ietekmēt kredītrisku un naudas plūsmu pilnīgu iekasējamību.
36. Attiecībā uz faktoriem, kas ir saistīti ar aizņēmēju raksturojumu, kapacitāti un kapitālu, kreditēšanas riska darījumu noteikumiem un to aktīvu vērtību, ko iekļā kā nodrošinājumu līdztekus citiem kredītriska mazināšanas pasākumiem, kas var ietekmēt naudas plūsmu pilnīgu iekasējamību, kredītiestādei (atkarībā no riska darījuma veida) jāapsver:
- a. Kreditēšanas politika un procedūras, tostarp riska izvērtēšanas standarti un kreditēšanas noteikumi, kas bija spēkā, sākotnēji atzīstot aizņēmēja kreditēšanas darījumu, kā arī jāapsver,

vai kreditēšanas riska darījums tika iniciēts kā šīs politikas izņēmums. Kredītiestādes kreditēšanas politikā jāsniedz informācija par tās riska izvērtēšanas standartiem un par pamatnostādnēm un procedūrām, kas nosaka kredītiestādes kredītu apstiprinājuma procesu.

- b. Aizņēmējam pieejamie pastāvīgo ienākumu avoti plānoto maksājumu veikšanai.
 - c. Aizņēmēja spēja nodrošināt pietiekamu naudas plūsmu finanšu instrumenta darbības laikā.
 - d. Aizņēmēja kopējais saistību īpatsvara līmenis un paredzamās īpatsvara izmaiņas.
 - e. Aizņēmēju stimulsi vai vēlme pildīt saistības.
 - f. Neapgrūtinātie¹⁰ aktīvi, kurus aizņēmējs var ieķīlāt kā nodrošinājumu tirgū vai divpusējā veidā, lai iegūtu līdzekļus, un paredzamās izmaiņas šo aktīvu vērtībā.
 - g. Saprātīgi iespējamus vienreizējus notikumus un atkārtotu rīcību, kas var ietekmēt aizņēmēja spēju izpildīt līgumiskās saistības.
 - h. Laikus veikti nodrošinājuma novērtējumi un to faktoru apsvēršana, kas var ietekmēt nodrošinājuma vērtību nākotnē (ņemot vērā, ka nodrošinājumu vērtību tiešā veidā ietekmē LGD aplēses).
37. Ja šādi faktori var ietekmēt kredītiestādes spēju atgūt parādus, kredītiestādēm jāapsver faktori, kas attiecas uz kredītiestādes darbības modeli un pašreizējiem un prognozētiem makroekonomikas apstākļiem, tostarp, bet ne tikai:
- a. Konkurences, juridiskās un reglamentējošās prasības.
 - b. Iestādes kopējā kredītu apmēra tendences.
 - c. Kredītiestādes kreditēšanas riska darījumu kopējais kredītriska profils un tā paredzamās izmaiņas.
 - d. Kredītu koncentrācijas pēc aizdevējiem vai produktu veida, segmenta vai ģeogrāfiskā tirgus.
 - e. Paredzamā iekasēšanas, norakstīšanas un piedziņas prakse.
 - f. Kredītiestādes kredītriska izvērtēšanas sistēmas kvalitāte un kredītiestādes augstākās vadības un vadības struktūras īstenošanās pārraudzības līmenis.
 - g. Citi faktori, kas var ietekmēt PKZ, tostarp, bet ne tikai, paredzamas izmaiņas bezdarba līmenī, iekšzemes kopproduktā, standarta procentu likmēs, likviditātes nosacījumos vai tehnoloģijā.

¹⁰ Komisijas 2014. gada 18. decembra Īstenošanas regula (ES) Nr. 2015/79, ar kuru Īstenošanas regulu (ES) Nr. 680/2014, ar ko nosaka īstenošanas tehniskos standartus attiecībā uz iestāžu sniegtajiem uzraudzības pārskatiem saskaņā ar Eiropas Parlamenta un Padomes Regulu (ES) Nr. 575/2013, groza attiecībā uz aktīvu apgrūtinājumiem, vienoto datu punktu modeli un validācijas noteikumiem.

38. Pārdomātā kredītriska metodikā jāapsver dažādi iespējamie scenāriji, nepaļaujoties tikai uz subjektīviem, vienusīgiem un pārmērīgi optimistiskiem apsvērumiem. Kredītiestādēm jāizstrādā un jādokumentē procesi, lai izveidotu attiecīgus scenārijus izmantošanai PKZ aplēšu sagatavošanā. Jo īpaši:
- a. Kredītiestādēm uzskatāmi jāparāda un jādokumentē, kā PKZ aplēses mainītos atbilstoši izmaiņām scenārijos, tostarp izmaiņām būtiskos ārējos apstākļos, kas var ietekmēt PKZ aplēses vai PKZ aprēķina elementus (piemēram, PD vai LGD parametrus).
 - b. Kredītiestādēm jābūt dokumentētam procesam, lai noteiktu scenāriju laika robežas un, ja nepieciešams, to, kā PKZ tiek aplēsti attiecībā uz riska darījumiem, kuru darbības laiks pārsniedz izmantoto ekonomikas prognožu laikposmu.
 - c. Scenārijus var veidot pati kredītiestāde vai šajā nolūkā izmantot ārpalpojumu. Ja scenārijus izstrādā kredītiestāde, kredītiestādei jāiesaista dažādi eksperti, piemēram, kredītriska eksperti, ekonomisti, uzņēmējdarbības vadītāji un augstākā vadība, lai tiktu sniegta palīdzība tādu scenāriju atlasē, kas atbilst iestādes kredītriska riska darījumu profilam. Scenāriju izstrādē izmantojot ārpalpojumu, kredītiestādēm jānodrošina, ka ārpalpojumu sniedzējs pielāgo scenārijus tā, lai tie atspoguļotu kredītiestādes darbības un kredītriska riska darījumu profilu, jo kredītiestādes pašas ir atbildīgas par šiem scenārijiem.
 - d. Jāveic pretpārbaudes, lai nodrošinātu, ka PKZ aplēsēs ir apsvērti un iekļauti būtiskākie ekonomiskie faktori, kas ietekmē iekasējamību un kredītrisku.
 - e. Ja ir pieejami tirgus rādītāji (piemēram, kredītriska mijmaiņas līgumu ("CDS") kredītriska starpība), augstākā vadība tos var izmantot par derīgiem atskaites rādītājiem, lai pārbaudītu savu apsvērumu konsekvenci.
39. Lai gan kredītiestādei nav jānosaka vai jāmodelē iespējamais scenārijs, simulējot scenārijus, tai PKZ aplēšu izstrādes laikā jāapsver visa saprātīgā un pamatojamā informācija, kas ir būtiska saistībā ar produktu, aizņēmēju, darbības modeli vai ekonomikas un regulatīvo vidi. Izstrādājot šādas aplēses finanšu pārskatu vajadzībām, kredītiestādēm jāapsver pieredze un atziņas, kas gūtas līdzīgu uzdevumu veikšanā regulatīviem mērķiem (lai gan spriedzes scenāriji nav paredzēti tiešai izmantošanai grāmatvedības nolūkos). Uz nākotni vērstajai informācijai, tostarp PKZ aplēsēs izmantotajām ekonomikas prognozēm un saistītajiem kredītriska faktoriem, jāatbilst ievaddatiem citās būtiskās aplēsēs, kas iekļautas finanšu pārskatos, budžetos, stratēģiskajos un kapitāla plānos, un citai informācijai, ko kredītiestādē izmanto pārvaldības un ziņošanas mērķiem.

40. Augstākajai vadībai jāspēj uzskatāmi parādīt, ka tā izprot un atbilstīgi apsver objektīvo risku, nosakot kreditēšanas riska darījumu cenu. Kredītiestādēm jāpievērš īpaša uzmanība šādiem faktiem modeļos, kas potenciāli var norādīt uz neatbilstošām PKZ aplēsēm:
- a. Kredīta piešķiršana aizņēmējiem ar nestabilu ienākumu plūsmu (kas varētu kļūt neregulāra lejupslīdes laikā) vai situācijā, kurā nav aizņēmēja ienākumu avotus apliecinošu dokumentu vai šie avoti nav pietiekami pārbaudīti.
 - b. Relatīvi augstas parāda apkalpošanas prasības, ņemot vērā paredzamo aizņēmējam pieejamo neto naudas plūsmu.
 - c. Elastīgi parāda nomaksas grafiku, tostarp “maksājumu brīvdienas” un negatīvas amortizācijas iezīmes.
 - d. Attiecībā uz nekustamo īpašumu un uz citiem aktīviem balstītu finansēšanu — tādu summu aizdošana, kas ir vienāda ar finansētā īpašuma vērtību vai to pārsniedz, vai citas situācijas, kurās nodrošinājuma sniegtā aizsardzība nav pietiekama drošības rezerve.
 - e. Pārmērīgs kreditēšanas riska darījumu izmaiņu pieaugums aizņēmēja finansiālo grūtību dēļ¹¹ vai kreditēšanas riska darījumu pārskatīšana vai mainīšana citu iemeslu dēļ (piemēram, saistībā ar kredītiestāžu izjusto konkurences spiedienu).
 - f. Klasifikācijas un reitinga piešķiršanas prasību apiešana, tostarp veicot kreditēšanas riska darījumu grafiku pārskatīšanu, refinansēšanu vai pārklasificēšanu.
 - g. Pārmērīgs kredītu apmēra pieaugums, jo īpaši saistībā ar citu tajā pašā tirgū esošo aizdevēju kredītu apmēra pieaugumu.
 - h. Kavēta nomaksas termiņa, zemas kvalitātes un samazinātas vērtības kredītu apmēra pieaugums.

¹¹ Sk. arī Komisijas 2015. gada 9. janvāra Īstenošanas regulu (ES) Nr. 2015/227, ar kuru groza Īstenošanas regulu (ES) Nr. 680/2014, ar ko nosaka īstenošanas tehniskos standartus attiecībā uz iestāžu sniegtajiem uzraudzības pārskatiem saskaņā ar Eiropas Parlamenta un Padomes Regulu (ES) Nr. 575/2013 (OV L 41, 20.02.2015., 1. lpp.), kas nosaka pārskatīšanas darbību un ienākumus nenesošu riska darījumu specifiskas definīcijas.

41. Kredītiestāžu grāmatvedības politikā jānorāda un atskaitījumu metodikā jāiekļauj kritēriji attiecībā uz a) finansiālu grūtību vai citu iemeslu izraisītu kreditēšanas riska darījumu pārskatīšanu vai mainīšanu, ņemot vērā arī pārskatīšanas darbību specifiskās definīcijas, kas noteiktas V pielikuma 2. daļā Komisijas Īstenošanas regulā (ES) Nr. 680/2014, un b) rīcību saistībā ar pirktiem vai iniciētiem kreditēšanas riska darījumiem ar samazinātas vērtības kredītiem atbilstoši tam, ko nosaka piemērojamais grāmatvedības regulējums:
- a. Kredītiestādēm jāņem vērā šādi kritēriji attiecībā uz kreditēšanas riska darījumu pārskatīšanu vai mainīšanu:
- i. Atskaitījumu metodikai ir jānodrošina, ka kredītiestādes spēj sagatavot uzticamu kredītriska novērtējumu un PKZ aprēķinu tādā veidā, lai atskaitījumu līmenis turpinātu atspoguļot pārskatītā vai mainītā riska darījuma līdzekļu iekasējamību neatkarīgi no tā, vai ir pārtraukta sākotnējā aktīva atzīšana saskaņā ar piemērojamo grāmatvedības regulējumu.
 - ii. No pārskatīšanas vai mainīšanas nevajadzētu izrietēt automātiskam secinājumam par tūlītēju riska darījuma kredītriska samazinājumu. Jebkurš ziņoto atskaitījumu līmeņa samazinājums zemāka kredītriska dēļ jāpamato ar pārliecinošiem pierādījumiem. Klientiem saprātīgā laikposmā uzskatāmi jāparāda konsekventi apmierinoši rezultāti maksājumu izpildē, pirms kredītrisks tiktu uzskatīts par samazinātu, ņemot vērā arī attiecīgās riska darījumu pārbaudes laikā izvirzītās prasības, kas noteiktas Komisijas Īstenošanas regulas (ES) Nr. 680/2014 V pielikuma 2. daļā.
 - iii. Kredītiestādēm rūpīgi jāapsver, vai aizdevuma pamatsummas iekasēšana ir pietiekami nodrošināta, ja pēc pārskatīšanas vai mainīšanas parāda nomaksa tiek īstenota tikai procentu maksājumu formā. Turklāt nākotnē sagaidāmie maksājumu kavējumi attiecīgajās naudas plūsmās var norādīt uz to, ka kredītrisks nav samazinājies, līdz ar to vēlreiz rūpīgi jānovērtē PKZ līmenis.
 - iv. Metodikā jānosaka arī prasība, ka atbilstīgas izmaiņu uzskaites nolūkā kreditēšanas personālam ir nekavējoties jāinformē iestādes grāmatvedības nodaļa, ja riska darījumi tiek pārskatīti vai mainīti. Sarežģītākas pārskatīšanas vai mainīšanas situācijā nepieciešama pastāvīga saziņa starp kreditēšanas personālu un grāmatvedības nodaļu.
- b. Kredītiestādēm jāņem vērā šādi kritēriji attiecībā uz pirktiem vai iniciētiem kreditēšanas riska darījumiem ar samazinātas vērtības kredītiem:
- i. Metodikai jānodrošina iespēja atbilstīgi noteikt un uzskaitīt pirktus vai iniciētus aizdevumus ar samazinātas vērtības kredītiem.
 - ii. Šo kreditēšanas riska darījumu naudas plūsmas aplēses jāpārskata katrā pārskata periodā un jāatjaunina atbilstoši vajadzībai. Šādi atjauninājumi pienācīgi jāpamato un jādokumentē, un tiem nepieciešams augstākās vadības apstiprinājums.

4.2.3 3. princips. Kredītriska reitinga piešķiršana un grupēšana

Kredītiestādē ir jābūt ieviestam kredītriska reitinga piešķiršanas procesam, lai atbilstīgi sagrupētu kredītēšanas riska darījumus, pamatojoties uz kopīgām kredītriska iezīmēm.

Kredītriska reitinga piešķiršana

42. Kā daļa no kredītriska novērtējuma procesa kredītiestādēm jāievieš visaptverošas procedūras un informācijas sistēmas, lai uzraudzītu kredītēšanas riska darījumu kvalitāti. Viens no elementiem ir efektīvs kredītriska reitinga piešķiršanas process, kurā tiek ņemtas vērā iespējamās kredītriska līnijas izmaiņas, raksturs un virzītājspēki, lai pārdomāti nodrošinātu, ka visi kredītēšanas riska darījumi tiek pienācīgi uzraudzīti un ka tiek attiecīgi aprēķināti PKZ atskaitījumi.
43. Kredītriska reitinga piešķiršanas procesā jāiekļauj neatkarīga pārskatīšana. Sākotnēji piešķirtās riska darījumu kredītriska kategorijas un to pastāvīgā atjaunināšana, ko veic kredītēšanā tieši iesaistītais personāls, jāpārskata neatkarīgam pārskatīšanas personālam.
44. Nosakot kredītriska kategoriju pēc sākotnējās kredītēšanas riska darījuma atzīšanas, kredītiestādēm jāņem vērā virkne kritēriju, tostarp, atbilstīgā mērā, produkta veids, noteikumi, nodrošinājuma veids un apmērs, aizņēmēju iezīmes un ģeogrāfija vai šo kritēriju kombinācija.
45. Mainot esošās atsevišķu riska darījumu vai portfeļu kredītriska kategorijas, kredītiestādēm jāņem vērā citi būtiski faktori, piemēram, bet ne tikai, izmaiņas nozares perspektīvās, uzņēmējdarbības izaugsmes rādītājos, klientu uzvedībā un ekonomikas prognozēs (piemēram, procentu likmēs, bezdarba līmenī un preču cenās), kā arī pēc sākotnējās atzīšanas konstatētie riska izvērtēšanas trūkumi.
46. Kredītriska reitinga piešķiršanas sistēmā, novērtējot kredītriska izmaiņu ietekmi, jāfiksē visi kredītēšanas riska darījumi, nevis tikai tie darījumi, kuros ir iespējams būtisks kredītriska pieaugums, ir radušies zaudējumi vai kredīta vērtība ir samazinājusies citā veidā. Tas nepieciešams arī, lai kredītriska reitinga piešķiršanas sistēmā nodrošinātu kredītēšanas riska darījumu kredītriska attiecīgu diferencēšanu un grupēšanu un lai atspoguļotu atsevišķo riska darījumu risku, kā arī, apkopojot visus riska darījumus, visa portfeļa kā vienota veseluma kredītriska līmeni. Šādā kontekstā efektīvai kredītriska reitinga piešķiršanas sistēmai jānodrošina kredītiestādēm iespēja noteikt gan kredītriska migrāciju, gan nozīmīgas kredītriska izmaiņas.
47. Kredītiestādēm jāapraksta kredītriska reitinga piešķiršanas sistēma, skaidri nosakot katru kredītriska kategoriju un norādot par sistēmas izstrādi, īstenošanu, darbību un rezultātiem atbildīgo personālu, kā arī par periodiskajām pārbaudēm un validāciju (t. i., par neatkarīgo pārskatīšanu) atbildīgo personālu.

48. Kredītriska kategorijas jāpārskata, līdzko tiek saņemta jauna būtiska informācija vai mainās kredītiestādes sagaidāmais kredītrisks. piešķirtās kredītriska kategorijas periodiski oficiāli jāpārskata (piemēram, vismaz reizi gadā vai biežāk, ja to pieprasa attiecīgā jurisdikcija), lai saprātīgi iespējamā mērā nodrošinātu, ka kategorijas ir precīzas un aktualizētas. Individuāli vērtēto kreditēšanas riska darījumu kredītriska kategorijas ar augstāku risku vai ar samazinātu kredīta vērtību jāpārskata biežāk nekā reizi gadā. PKZ aplēses laikus jāatjaunina, lai atspoguļotu gan riska darījumu grupu, gan atsevišķo riska darījumu kredītriska kategoriju izmaiņas.

Grupēšana, pamatojoties uz kopīgām kredītriska iezīmēm

49. Kredītiestādēm riska darījumi ar kopīgām kredītriska iezīmēm jāgrupē tādā veidā, kas nodrošina pietiekamu detalizācijas līmeni, lai spētu pareizi novērtēt kredītriska izmaiņas un līdz ar to — ietekmi uz šo grupu PKZ aplēsēm.

50. Kredītiestādes metodika riska darījumu grupēšanai kredītriska novērtēšanas nolūkā (piemēram, pēc instrumenta veida, produkta noteikumiem, nozares/tirgus segmenta, ģeogrāfiskās atrašanās vietas vai emisijas datumiem) ir jādokumentē, un tā ir atbilstīgi jāpārskata un jāapstiprina augstākajai vadībai.

51. Kreditēšanas riska darījumi jāgrupē atbilstoši kopīgām kredītriska iezīmēm, lai kredītriska līmeņa izmaiņas atbilstu mainīgo apstākļu ietekmei uz kopēju kredītriska virzītājspēku diapazonu. Ir jāapsver arī ietekme, ko uz grupas kredītrisku izraisa uz nākotni vērstās informācijas, tostarp makroekonomikas faktoru, izmaiņas. Augstākajai vadībai ir jāpārskata grupēšanas pamatojums, lai nodrošinātu, ka vienas grupas riska darījumi ir viendabīgi saistībā ar to reakciju uz kredītriska virzītājspēkiem un ka būtiskās kredītriska iezīmes un to ietekme uz grupas kredītriska līmeni laika gaitā nav mainījusies.

52. Riska darījumus nevajadzētu grupēt tā, ka konkrēta riska darījumu kredītriska pieaugumu konstatēšanas iespēju apgrūtinātu visas grupas kopējie rezultāti.

53. Kredītiestādēm jāievieš uzticams process, lai nodrošinātu kreditēšanas riska darījumu atbilstīgu sākotnējo grupēšanu. Pēc tam riska darījumu grupas atkārtoti jāizvērtē un riska darījumi atkārtoti jāsegmentē, ja tiek saņemta jauna būtiska informācija vai ja kredītiestādes sagaidāmā kredītriska izmaiņas vedina secināt, ka ir nepieciešama pastāvīga korekcija. Ja kredītiestāde nespēj laikus atkārtoti segmentēt riska darījumus, jāizmanto pagaidu korekcija.

Pagaidu korekciju izmantošana

54. Kredītiestādēm jāizmanto atskaitījumu pagaidu korekcija tikai kā pagaidu risinājums, jo īpaši īslaicīgos apstākļos vai tad, ja nav pietiekami daudz laika, lai jaunu būtisku informāciju atbilstīgi iekļautu esošajā kredītriska reitinga piešķiršanas un modelēšanas procesā, vai esošo kreditēšanas riska darījumu grupu atkārtotas segmentēšanas nolūkā vai tad, kad kreditēšanas riska darījumu grupā atsevišķi kreditēšanas riska darījumi uz faktoriem un notikumiem reaģē citādi, nekā sākotnēji paredzēts.

55. Šādas korekcijas nevajadzētu ilgtermiņā izmantot attiecībā uz ilgstošu riska faktoru. Ja paredzams, ka korekcijas cēlonis nebūs īslaicīgs, piemēram, ja rodas jauns riska virzītājspēks, kas iepriekš nav iekļauts iestādes atskaitījumu metodikā, metodika tuvākajā laikā ir jāatjaunina, iekļaujot šādu faktoru ar paredzamu ilgstošu ietekmi uz PKZ aprēķinu.
56. Pagaidu korekciju izmantošanai nepieciešami nozīmīgi apsvērumi, un tā ir saistīta ar iespējamu neobjektivitāti. Lai nepieļautu iespējamu neobjektivitāti, pagaidu korekcijām tiešā veidā jāatbilst uz nākotni vērstajām prognozēm, tām nepieciešams pamatojums ar attiecīgiem dokumentiem un attiecībā uz tām jāisteno atbilstīgi pārvaldības pasākumi.

4.2.4 4. princips. Atskaitījumu atbilstība

Kredītiestādes kopējam atskaitījumu apmēram neatkarīgi no tā, vai atskaitījumu nosaka grupā vai individuāli, jāatbilst piemērojamā grāmatvedības regulējuma mērķiem.

57. Kredītiestādēm jāisteno pareiza kredītriska metodika, lai veidotu vispārēju PKZ atskaitījumu līdzsvaru saskaņā ar piemērojamo grāmatvedības regulējumu un lai šajā regulējumā atbilstīgi atspoguļotu PKZ.
58. Novērtējot atskaitījumu atbilstību, kredītiestādēm jāņem vērā pārskata datumā zināmie būtiskie faktori un prognozes, kas kredītēšanas riska darījumu grupas vai atsevišķa kredītēšanas riska darījuma darbības laikā var ietekmēt atlikušo naudas plūsmu iekasējamību. Kredītiestādēm jāapsver informācija, kas ietver ne tikai vēsturiskos un pašreizējos datus, un saskaņā ar piemērojamo grāmatvedības regulējumu jāņem vērā saprātīga un pamatojama uz nākotni vēsta informācija, tostarp makroekonomikas faktori, kas ir būtiski saistībā ar izvērtēto riska darījumu(-iem) (piemēram, saistībā ar riska darījumu ar privātpersonām un MVU vai korporatīvo riska darījumu).
59. Atkarībā no iespējām uz nākotni vērsto informāciju iekļaut PKZ aplēsē kredītiestādes var izmantot novērtēšanu individuāli vai grupā; neatkarīgi no izmantotās novērtēšanas pieejas tai jāatbilst attiecīgajām uzskaites prasībām, neizraisot būtiskas atskaitījumu aprēķinu atšķirības. Gan individuālais, gan grupas novērtējums kopā veido PKZ atskaitījumu pamatu.
60. Izmantotajai PKZ novērtēšanas pieejai jābūt visatbilstošākajai, ņemot vērā konkrētos apstākļus, un šī pieeja parasti tiek salāgota ar to, kā kredītiestāde pārvalda kredītēšanas riska darījumu. Piemēram, apvienoto novērtēšanu bieži izmanto lielām viendabīgu kredītēšanas riska darījumu grupām ar kopīgām kredītriska iezīmēm, piemēram, riska darījumiem ar privātpersonām un MVU. Individuālu novērtēšanu bieži veic nozīmīgiem riska darījumiem vai tad, ja atsevišķa aizdevuma līmenī ir konstatētas kredītēšanas problēmas, piemēram, klātbūtne uzraugāmo sarakstā vai aizdevums ar kavētu nomaksas termiņu.
61. Neatkarīgi no izmantotās novērtēšanas pieejas (individuāli vai grupā) kredītiestādei jānodrošina, ka izmantotā pieeja neizraisa kavētu PKZ atzīšanu.

62. Ja kredītiestādes izmanto individuālu novērtējumu, PKZ aplēsē vienmēr jāiekļauj paredzamā ietekme saistībā ar visu saprātīgo un pamatojamo uz nākotni vērsto informāciju, tostarp makroekonomikas faktoriem, kas ietekmē iekasējamību un kredītrisku. Izmantojot individuālas novērtēšanas pieeju, kredītiestādes dokumentiem tādā pašā veidā kā apvienotajos novērtējumos skaidri un uzskatāmi jāparāda, kā individuālā novērtējumā ir atspoguļota uz nākotni vērsta informācija, tostarp makroekonomikas faktori.
63. Ja kredītiestādes riska darījumu individuālajos novērtējumos nav atbilstīgi apsvērta uz nākotni vērsta informācija, kā arī lai nodrošinātu iespēju noteikt uz nākotni vērstās informācijas un PKZ aplēšu saistību, kas atsevišķu riska darījumu līmenī var nebūt acīmredzama, iestādei kredītiestādes riska darījumi ar kopīgām kredītriska iezīmēm jāgrupē, aplēšot uz nākotni vērstās informācijas, tostarp makroekonomikas faktoru, ietekmi. Savukārt, ja kredītiestādes konstatē, ka visa saprātīgā un pamatojamā uz nākotni vērsta informācija ir iekļauta PKZ individuālajā novērtējumā, nav jāsaprotamo papildu apvienots uz nākotni vērsts novērtējums, ja tas varētu izraisīt divkāršu uzskaiti.

4.2.5 5. princips. PKZ modeļa validācija

Kredītiestādei jāievieš politika un procedūras, lai atbilstīgi validētu PKZ aprēķināšanā izmantotos modeļus.

64. Kredītiestādes gan atsevišķu kredītiestādes riska darījumu, gan portfeļu līmenī PKZ novērtēšanā un aprēķināšanā var izmantot riska noteikšanas un aprēķināšanas modeļus un pieņēmumus balstītas aplēses, tostarp novērtējot kredītu, nosakot kredītrisku un aprēķinot PKZ atskaitījumus grāmatvedības, spriedzes testu un kapitāla sadales nolūkos. PKZ novērtēšanā un aprēķināšanā izmantotajos modeļos jāapsver ietekme, ko izraisa izmaiņas ar aizņēmējiem un kredītrisku saistītajos mainīgajos rādītājos, piemēram, *PD*, *LGD*, riska darījumu apmēra, nodrošinājumu vērtības, saistību neizpildes varbūtību migrācijas un iekšējo aizņēmēju kredītriska kategoriju izmaiņas, pamatojoties uz vēsturisko, pašreizējo, kā arī saprātīgo un pamatojamo uz nākotni vērsto informāciju, tostarp makroekonomikas faktoriem.
65. Kredītiestādēm jāievieš uzticama politika un procedūras, lai modeļu izmantošanas sākumā un pastāvīgā veidā atbilstīgi validētu kredītriska novērtēšanā un PKZ aprēķināšanā izmantoto modeļu, tostarp modeļos balstīto kredītriska reitinga piešķiršanas sistēmu un procesu un visu būtisko riska elementu aplēšu, precizitāti un atbilstību. Politikā un procedūrās pienācīgi jāietver profesionāli apsvērumi.
66. PKZ modeļu sākotnējās izstrādes laikā, kā arī īstenojot nozīmīgas modeļu izmaiņas, jāveic modeļu validēšana, nodrošinot modeļu pastāvīgu piemērotību paredzētajam izmantošanas mērķim.
67. Pārdomātā modeļu validācijas regulējumā tostarp jāiekļauj šādi elementi:
- a. Skaidrs funkciju un pienākumu sadalījums modeļu validēšanā, nodrošinot atbilstīgu neatkarību un kompetenci. Modeļu validēšana jāveic neatkarīgi no modeļu izstrādes procesa

un tā jāuztic personālam ar vajadzīgo pieredzi, zināšanām un prasmēm. Modeļu validēšanas secinājumi un rezultāti bez kavēšanās laikus jāziņo iestādes attiecīgā līmeņa vadībai. Ja kredītiestādē validēšanas funkciju nodrošina ārpalpojumu sniedzējs, kredītiestāde saglabā atbildību par visa modeļu validēšanas darba efektivitāti un tai ir jānodrošina, ka ārpalpojumu sniedzēja veikums pastāvīgi atbilst pārdomāta modeļu validēšanas regulējuma elementiem.

- b. Atbilstīgā modeļu validēšanas tvērumā un metodikā jāiekļauj sistemātisks process, lai izvērtētu modeļa uzticamību, konsekvenci un precizitāti, kā arī modeļa pastāvīgo atbilstību tā pamatā esošajam atsevišķajam kredītēšanas riska darījumam vai portfelim. Efektīvam modeļu validēšanas procesam jānodrošina arī iespēja noteikt un laikus novērst iespējamus modeļa ierobežojumus. Validēšanas tvērumā jāiekļauj modeļa ievaddatu, modeļa uzbūves un modeļa rezultātu un snieguma pārskatīšana.
- *Modeļa ievaddati:* kredītiestādēm jāievieš iekšēji kvalitātes un uzticamības standarti attiecībā uz modeļa ievaddatos izmantoto informāciju (vēsturisko, pašreizējo un uz nākotni vērsto informāciju). PKZ atskaitījumu aprēķināšanā izmantotajiem datiem jābūt saistītiem ar iestādes portfeļiem un, ciktāl tas iespējams, precīziem, uzticamiem un pilnīgiem (t. i., bez izņēmumiem, kuru dēļ PKZ aplēses varētu kļūt neobjektīvas). Validācijā jānodrošina datu atbilstība šiem standartiem.
 - *Modeļa uzbūve:* attiecībā uz modeļa uzbūvi validācijā jānovērtē, vai uzbūves pamatā esošā modeļa teorija ir konceptuāli pārdomāta, atzīta un vispārēji pieņemama paredzētajam mērķim. Uz nākotni vērstās perspektīvas kontekstā validācijā arī jānovērtē, cik lielā mērā, ņemot vērā kopējo modeļa un atsevišķo riska faktoru līmeni, modelī ir iespējams, būtiski nesamazinot tā uzticamību, ņemt vērā ekonomikas vai kredītēšanas vides izmaiņas, kā arī izmaiņas portfeļa darījumu profilā vai stratēģijā.
 - *Modeļa rezultāti un sniegums:* kredītiestādēm jāievieš iekšēji standarti attiecībā uz pieņemamu modeļa sniegumu. Ja snieguma robežvērtības ir ievērojami pārkāptas, jāveic koriģējošas darbības, kas var sniegties līdz pat modeļa atkārtotai kalibrācijai vai atkārtotai izstrādei.
- c. Visaptveroša modeļa validācijas regulējuma un procesa dokumentēšana. Jāveic īstenoto validēšanas procedūru, validēšanas metodikas un rīku izmaiņu, izmantoto datu klāsta, validācijas rezultātu un nepieciešamo koriģējošo darbību dokumentēšana. Kredītiestādēm jānodrošina regulāra dokumentu pārskatīšana un atjaunināšana.
- d. Modeļa validācijas procesa neatkarīga pārskatīšana (to veic, piemēram, iestādes darbinieki vai ārēji partneri), lai izvērtētu modeļa validācijas procesa vispārējo efektivitāti un neatkarību no izstrādes procesa. Pārskata secinājumi bez kavēšanās laikus jāziņo attiecīgā līmeņa vadībai (piemēram, augstākajai vadībai, revīzijas komitejai).

4.2.6 6. princips. Pieredzē balstīti kreditēšanas apsvērumi

Kredītiestādes pieredzē balstīto kreditēšanas apsvērumu izmantošanai, jo īpaši izskatot saprātīgu un pamatojumu uz nākotni vērstu informāciju, tostarp makroekonomikas faktoros, ir būtiska nozīme kredītriska novērtējumā un PKZ aprēķinā.

68. Kredītiestādēm jābūt nepieciešamajiem rīkiem, lai nodrošinātu PKZ uzticamu aplēsi un savlaicīgu atzīšanu. Ņemot vērā, ka informācija par zaudējumu pieredzes vēsturi vai pašreizējo apstākļu ietekmi var nepilnīgi atspoguļot kreditēšanas riska darījumu kredītrisku, kredītiestādēm jāizmanto pieredzē balstīti kreditēšanas apsvērumi, lai rūpīgi iekļautu visas saprātīgās un pamatojamās uz nākotni vērstās informācijas, tostarp makroekonomikas faktoru, paredzamo ietekmi uz PKZ aplēsi. Kredītiestādes pieredzē balstīto kreditēšanas apsvērumu izmantošana jādokumentē kredītiestādes kredītriska metodikā, nodrošinot atbilstošu pārraudzību.
69. Vēsturiskā informācija var kļūt par noderīgu pamatu tendenču un kopsakarību noteikšanai, lai identificētu kreditēšanas riska darījumu kredītriska virzītājspēkus. Tomēr PKZ aplēsēs nevajadzētu ignorēt ar šiem virzītājspēkiem saistītos (uz nākotni vērstos) notikumus un apstākļus. Aplēsē jāatspoguļo paredzamie naudas iztrūkumi, ko izraisa šāda ietekme.
70. Uz nākotni vērstās informācijas apsvēršanu nevajadzētu apiet, norādot, ka kredītiestāde šādas uz nākotni vērstas informācijas iekļaušanas izmaksas uzskata par ļoti augstām vai nevajadzīgām vai ka uz nākotni vērstajos scenārijos pastāv nenoteiktība, izņemot, ja papildu izmaksas un darbību slogs nesekmē PKZ grāmatvedības regulējuma īstenošanu augstā kvalitātē.
71. Kredītiestādēm jāspēj uzskatāmi parādīt, ka uz nākotni vērstā informācija, kas iekļauta PKZ aplēsēs, ir saistīta ar konkrētu riska darījumu vai portfeļu kredītriska virzītājspēkiem. Ņemot vērā, ka var būt neiespējami oficiālas statistikas formā uzskatāmi parādīt ciešu saikni starp noteiktu veidu informāciju vai pat visu informācijas kopumu un kredītriska virzītājspēkiem, kredītiestādēm jāizmanto pieredzē balstīti kreditēšanas apsvērumi, lai noteiktu individuālo vai grupas atskaitījumu atbilstīgu līmeni. Ja uz nākotni vērstā informācija, kas atzīta par būtisku, nav iekļauta individuālajā vai grupas novērtējumā, var būt nepieciešamas pagaidu korekcijas.
72. Makroekonomikas prognozes un cita būtiska informācija atbilstīgi jāpiemēro visiem portfeļiem, kuros šīs prognozes un pieņēmumi kredītriska izraisītājus ietekmē vienādā veidā. Turklāt, sagatavojot PKZ aplēses, kredītiestādēm jāizmanto pieredzē balstīti kreditēšanas apsvērumi, lai izvērtētu stāvokli kredītciklā, kas var atšķirties dažādās jurisdikcijās, kurās iestādēm ir kreditēšanas riska darījumi.
73. Kredītiestādēm PKZ atskaitījumu līmenis, kas tiek atzīts grāmatvedības nolūkos, jānosaka rūpīgi, lai nodrošinātu iegūto aplēšu atbilstību (piemēram, lai būtu ievērots neitralitātes princips un aplēses nebūtu pārāk zemas vai pārspīlēti augstas).

74. Turklāt kredītiestādēm PKZ aplēsē jāizmanto plaša informācija, kas iegūta kredītriska pārvaldības procesā, tostarp riska pārvaldības un kapitāla pietiekamības nolūkā iegūtā uz nākotni vērstā informācija.

4.2.7 7. princips. Kopēji procesi, sistēmas, rīki un dati

Kredītiestādēm ir nepieciešams piemērots kredītriska novērtējuma un aprēķina process, kas sniedz drošu pamatu kopējiem procesiem, sistēmām, rīkiem un datiem, lai novērtētu kredītrisku un ņemtu vērā paredzamos kredītzaudējumus.

75. Kredītiestādēm maksimāli iespējamā apjomā jāizmanto kopēji procesi, sistēmas, rīki un dati, grāmatvedības nolūkā novērtējot kredītrisku un aprēķinot PKZ un kapitāla pietiekamības nolūkā nosakot paredzamos zaudējumus, lai stiprinātu iegūto PKZ aplēšu uzticamību un atbilstību, palielinātu pārredzamību un, izmantojot tirgus disciplīnu, sekmētu pārdomātas kredītriska prakses īstenošanu.
76. Kredītriska prakse periodiski jāpārskata, lai nodrošinātu, ka tiek fiksēti kredītiestādē pieejamie būtiskie dati un ka sistēmas tiek atjaunotas, mainoties vai attīstoties kredītiestādes riska izvērtēšanas vai uzņēmējdarbības praksei. Jāievieš atgriezeniskā saite, lai nodrošinātu, ka kredītriska eksperti, grāmatvedības un par pārskatiem atbildīgais personāls un jo īpaši aizdevumu riska izvērtēšanas personāls dalās ar informāciju par PKZ aplēsēm, kredītriska izmaiņām un kredīvērtēšanas riska darījumos faktiski ciestajiem zaudējumiem.
77. Minētie kopējie procesi, sistēmas, rīki un iepriekš minētie dati var ietvert kredītriska reitinga piešķiršanas sistēmas; PD aplēses (un attiecīgas korekcijas); kavēta nomaksas termiņa statusu; rādītājus, kas izsaka attiecību starp kredīta apmēru un nodrošinājuma vērtību; vēsturiskos zaudējumu līmeņus; produkta veidu; amortizācijas grafiku; sākotnējās iemaksas prasības; tirgus segmentu, ģeogrāfisko atrašanās vietu, emisijas datumus (piemēram, uzsākšanas datumu) un nodrošinājuma veidu.

4.2.8 8. princips. Informācijas atklāšana

Kredītiestādes informācijas publiskajā atklāšanā jāveicina pārredzamība un salīdzināmība, laikus sniedzot būtisku un lēmumu pieņemšanā noderīgu informāciju.

78. Informācijas publiskās atklāšanas mērķis ir plašam lietotāju lokam skaidrā un saprotamā veidā sniegt lēmumu pieņemšanā noderīgu informāciju par kredītiestādes finansiālo stāvokli un sniegumu un attiecīgām izmaiņām. Kredītiestādēm jātiecas sniegt būtisku un salīdzināmu informāciju, lai lietotāji varētu laikus pieņemt izsvērtus lēmumus un spētu izvērtēt vadības struktūras un augstākās vadības īstenoto pārvaldību.

79. Informācijas atklāšana par finanšu un kredītriska pārvaldību jāveic saskaņā ar piemērojamo grāmatvedības un uzraudzības regulējumu¹². Kredītiestādēm jāatklāj informācija, kas nepieciešama, lai godīgi attēlotu kredītiestādes kredītrisku, tostarp PKZ aplēses, un lai sniegtu būtisku informāciju par kredītiestādes riska izvērtēšanas praksi.
80. Ievērojot piemērojamās grāmatvedības standartus un noteikumus, kredītiestādes augstākajai vadībai jāizmanto attiecīgi apsvērumi, lai noteiktu atklāto datu apvienošanas un sadalījumu atbilstošu līmeni, lai informācijas atklāšana joprojām atbilstu uzskaites prasībām un lietotājiem sniegtu ieskatu kredītiestādes kredītriskā un PKZ, lai būtu iespējama atsevišķu iestāžu analīze un attiecīgu līdzīgu grupu salīdzināšana.
81. Kvantitatīvajā un kvalitatīvajā informācijas atklāšanā kā vienotā veselumā lietotājiem jāsniedz informācija par galvenajiem pieņēmumiem un ievaddatiem, kas izmantoti PKZ aplēšu sagatavošanā. Atklātajā informācijā jāatspoguļo politika un definīcijas, kas nosaka PKZ aplēšu sagatavošanu (piemēram, kredītiestādes pamatu kreditēšanas riska darījumu grupēšanai portfeļos ar līdzīgām kredītriska iezīmēm un saistību neizpildes definīciju¹³), faktori, kas maina PKZ aplēses, un veids, kādā ir iekļauti augstākās vadības pieredzē balstītie kreditēšanas apsvērumi. Atklātajā informācijā par nozīmīgiem politikas aspektiem jānorāda, kā šie politikas aspekti ir īstenoti konkrētajā kredītiestādes kontekstā.
82. Kredītiestādēm jānodrošina kvalitatīva informācijas atklāšana par to, kā PKZ aplēšu sagatavošanā ir iekļauta uz nākotni vērsta informācija, tostarp makroekonomikas faktori, saskaņā ar piemērojamo grāmatvedības regulējumu, jo īpaši, ja tiek veikts individuāls novērtējums.
83. Atklātajā informācijā par kreditēšanas riska darījumu grupēšanas pamatu jāiekļauj informācija par to, kā augstākā vadība pārliecinās par kreditēšanas riska darījumu atbilstīgu grupēšanu, lai šajās grupās saglabātu kopīgas kredītriska iezīmes.
84. Lai uzlabotu saistībā ar PKZ aplēsēm atklātās informācijas kvalitāti un pilnīgumu, kredītiestādēm secīgos laikposmos jāpaskaidro nozīmīgas izmaiņas PKZ aplēšu sagatavošanā. Šajā informācijā jāiekļauj gan būtiska kvalitatīva, gan kvantitatīva atklāšana tādā veidā, kas uzlabo izpratni par to, kā ir mainījušās PKZ aplēses.
85. Kredītiestādes vadības struktūrai regulāri jāpārskata informācijas atklāšanas politika, lai nodrošinātu, ka atklātā informācija raksturo būtiskumu kredītiestādes riska profilā, produktu koncentrācijā, nozares standartos un pašreizējos tirgus apstākļos. Šajā procesā kredītiestādēm jānodrošina informācijas atklāšana, kas atvieglo salīdzināšanu ar līdzīgām iestādēm, sniedzot lietotājiem iespēju secīgos laikposmos uzraudzīt kredītiestādes PKZ aplēšu izmaiņas un pilnvērtīgi analizēt līdzīgas grupas valsts un starptautiskā līmenī.

¹²Saskaņā ar 8. daļu Regulā (ES) Nr. 575/2013, EBI PN/2016/11 par atklāšanas prasībām saskaņā ar 8. daļu Regulā (ES) Nr. 573/2013 un EBI PN/2014/14 par būtisku, aizsargājamo un konfidenciālu informāciju un par atklāšanas regularitāti saskaņā ar Regulas (ES) Nr. 575/2013 432. panta 1. punktu, 432. panta 2. punktu un 433. pantu.

¹³Turpmākus norādījumus par saistību neizpildes definēšanu sk. nākamās sadaļas 89. un 90. punktā.

4.3 Pamatnostādnes kredītiestādēm, kas piemēro 9. SFPS

Šajā sadaļā norādītas pamatnostādnes par PKZ prasībām saistībā ar 9. SFPS sadaļām par vērtības samazināšanos: i) zaudējumu atskaitījumiem 12 mēnešu PKZ apmērā; ii) būtiska kredītriska pieauguma novērtējumu; iii) praktisku metožu izmantošanu. Šīs pamatnostādnes nav raksturīgas citiem PKZ grāmatvedības regulējumiem, un tās jāinterpretē kopsakarā ar citām šo pamatnostādņu sadaļām.

4.3.1 Zaudējumu atskaitījumi 12 mēnešu PKZ apmērā

86. Saskaņā ar 9. SFPS 5.5.5. punktu, “ja pārskata datumā finanšu instrumenta kredītrisks kopš sākotnējās atzīšanas nav nozīmīgi palielinājies, uzņēmums šā finanšu instrumenta zaudējumu atskaitījumus novērtē kā summu, kas vienāda ar 12 mēnešu paredzamajiem kredītzaudējumiem”. Kredītiestādēm jāaprēķina PKZ visiem kredītēšanas riska darījumiem, un nulles atskaitījumiem jābūt retai situācijai, jo PKZ aplēses ir ar varbūtību svērtā summa, kam vienmēr jāatspoguļo kredītzaudējumu iespēja (sk. 9. SFPS 5.5.17. un 5.5.18. punktu). Tomēr nulles atskaitījumi ir iespējami, piemēram, pilnīgi nodrošinātiem aizdevumiem (lai gan kredītiestādēm piesardzīgi jāsaprot nodrošinājuma vērtības aplēses, jo kredīta izsniegšanas brīdī noteiktā nodrošinājuma vērtība aizdevuma termiņā var mainīties).
87. Kredītiestādēm 12 mēnešu PKZ novērtēšanā un aprēķināšanā jāisteno aktīva pieeja, kas nodrošina iespēju laikus noteikt kredītriska izmaiņas un līdz ar to arī iespēju laikus atzīt PKZ izmaiņas. Saskaņā ar 6. principu 12 mēnešu PKZ apmēra un laika aplēsēm jāatspoguļo augstākās vadības pieredzē balstītie kredītēšanas apsvērumi un jāsniedz objektīva ar varbūtību svērtā PKZ aplēse, ņemot vērā dažādus iespējamus rezultātus.
88. 9. SFPS 12 mēnešu PKZ apmērs definēts kā “visā darbības laikā paredzamo kredītzaudējumu daļa, kas atbilst paredzamajiem kredītzaudējumiem, kuri izriet no tiem finanšu instrumenta saistību neizpildes notikumiem, kas ir iespējami 12 mēnešu laikā no pārskata datuma.”¹⁴. Šajā nolūkā kredītiestādēm jāņem vērā, ka 12 mēnešu PKZ apmēru veido ne tikai turpmākajos 12 mēnešos paredzamie zaudējumi, bet saskaņā ar 9. SFPS B5.5.43. punktu arī naudas iztrūkumi kredītēšanas riska darījuma vai riska darījumu grupas darbības laikā, kas radušies turpmākajos 12 mēnešos notikušo zaudējumu notikumu dēļ. Kredītiestādēm jāņem vērā arī tas, ka saskaņā ar 9. SFPS 5.5.9. punktu, lai novērtētu, vai finanšu instruments jāpārceļ uz visā darbības laikā PKZ aprēķinu, jāapsver saistību neizpildes riska izmaiņas finanšu instrumenta paredzamajā darbības laikā. Noteiktos apstākļos 9. SFPS pieļauj turpmāko 12 mēnešu saistību neizpildes riska izmaiņas izmantot šajā novērtējumā, tomēr tas ne vienmēr ir piemēroti, un īpaša uzmanība jāveltī 9. SFPS B5.5.14. punktā norādītajiem piemēriem.
89. 9. SFPS B5.5.37. punktā nav definēta saistību neizpilde, bet kredītiestādēm ir noteikta prasība saistību neizpildi definēt atbilstoši iekšējā kredītriska pārvaldības nolūkiem izmantotajai definīcijai. 9. SFPS B5.5.37. punktā iekļauta arī atspēkojama prezumpcija, ka saistību neizpilde

¹⁴ Sk. 9. SFPS, A pielikums “Definīcijas”.

nenotiek vēlāk kā tad, kad termiņš ir kavēts 90 dienas. Grāmatvedības nolūkiem definējot saistību neizpildi, kredītiestādēm jāņem vērā definīcija, kas regulatīvos nolūkos sniegta Regulas (ES) Nr. 575/2013¹⁵ 178. pantā un kas ietver:

- a. Kvalitatīvu saistību neizpildes kritēriju, ka “iestāde uzskata, ka parādnieks nespēs pilnā apmērā apmaksāt savas kredītsaistības pret iestādi, tās mātesuzņēmumu vai jebkuriem mātesuzņēmuma meitasuzņēmumiem, ja iestāde neveiks palīgpasākumus, piemēram, nodrošinājuma realizāciju” (“mazu ticamību saistību atmaksai”).
 - b. Objektīvu saistību neizpildes rādītāju saistībā ar to, ka “parādniekam ir vairāk nekā 90 dienu kavējums attiecībā uz jebkādam būtiskām kredītsaistībām pret iestādi, tās mātesuzņēmumu vai jebkuriem mātesuzņēmuma meitasuzņēmumiem”; šis nosacījums ir līdzvērtīgs atspēkojama prezumpcijai 9. SFPS B5.5.37. punktā.
90. Saskaņā ar Regulas (ES) Nr. 575/2013 178. panta 1. punktu, konkrētā parādnieka saistību neizpilde ir notikusi, ja ir izpildīti viens vai abi no kritērijiem, kas norādīti 4. punkta a) un b) apakšpunktā. Šādā kontekstā kredītiestādēm parādnieka saistību neizpilde saskaņā ar kritēriju “nespēja samaksāt parādu” jānosaka, pirms riska darījums kļūst problemātisks atbilstoši 90 dienu kavējuma kritērijam. Saskaņā ar regulatīvos nolūkos ievēroto pieeju 178. panta 3. punktā Regulā (ES) Nr. 575/2013 sniegtais tādu pazīmju saraksts, kas norāda uz nespēju samaksāt parādu, jāizmanto tā, lai laikus tiktu konstatēti notikumi “nespēja samaksāt parādu”, kas pastiprina iespējamās naudas iztrūkumus. Attiecībā uz 4. punkta b) apakšpunktā norādīto kritēriju jānorāda, ka, lai gan regulatīvos nolūkos privātpersonu un MVU, kā arī publiskā sektora struktūru saistībām kompetentās iestādes var 90 dienas aizstāt ar līdz pat 180 dienu termiņu dažādiem produktiem atbilstoši vietējiem apstākļiem (sk. 178. panta 1. punkta b) apakšpunktu Regulā (ES) Nr. 575/2013), šo iespēju attiecīgajiem riska darījumiem nevajadzētu interpretēt kā izņēmumu 90 dienu kavējuma atspēkojuma prezumpcijā, kas norādīta 9. SFPS B5.5.37. punktā.
91. Nosakot 12 mēnešu PKZ apmēra aplēsi, kredītiestādēm atbilstoši šo pamatnostādņu definīciju un 6. principa sadaļā norādītajam jāapsver saprātīga un pamatojama informācija, kas ietekmē kredītrisku, jo īpaši uz nākotni vērstā informācija, tostarp makroekonomikas faktori. Kredītiestādēm jāizmanto pieredzē balstīti kreditēšanas apsvērumi, ņemot vērā gan kvalitatīvu, gan kvantitatīvu informāciju, kas var ietekmēt kredītiestādes kredītriska novērtējumu. 9. SFPS nosaka, ka uzņēmumam nav jāuzsāk izsmeļoša informācijas meklēšana, aprēķinot 12 mēnešu PKZ apmēru. Tomēr kredītiestādēm aktīvi jāiekļauj informācija, kas var ietekmēt PKZ aplēsi, un tām nevajadzētu izslēgt vai neņemt vērā būtisku informāciju, kas ir pamatoti pieejama.
92. Ja kredītiestāde iniciē riska darījumus ar augstu kredītrisku (šā punkta kontekstā šos darījumus nevajadzētu saprast kā pretējus 9. SFPS 5.5.10. punktā norādītajiem riska darījumiem ar

¹⁵ EBI ir publicējusi pamatnostādņu projektu par Regulas (ES) Nr. 575/2013 178. pantā ietvertās saistību neizpildes definīcijas piemērošanu.

“zemu kredītrisku”) un to atskaitījumus sākotnēji aprēķina kā 12 mēnešu PKZ, kredītiestādei cieši jāuzrauga, vai šo riska darījumu kredītrisks ir nozīmīgi palielinājies, laikus nodrošinot riska darījuma pārceļšanu uz visā darbības laikā PKZ aprēķinu, lai tiktu ņemts vērā apsvērums, ka riska darījumi ar augstu risku var būt saistīti ar augstāku svārstīgumu un straujāku kredītriska palielināšanos.

93. Pat tad, ja kredītriska palielinājums netiek vērtēts kā nozīmīgs, kredītiestādei jākorrigē 12 mēnešu PKZ aplēse, lai atbilstīgi atspoguļotu kredītriska izmaiņas. Šādas korekcijas jāveic ilgu laiku pirms riska darījumi individuāli vai grupā tiek pārvietoti uz visā darbības laikā PKZ aprēķinu, ņemot vērā jebkādu notikušo kredītriska migrāciju.
94. Ja tiek veikta novērtēšana grupā, attiecīgās grupas riska darījumiem jāatbilst šo pamatnostādņu 3. principā norādītajām prasībām. Jo īpaši, ja kredītiestādei kļūst pieejama informācija, kas norāda uz kredītēšanas riska darījumu grupas papildu vai atšķirīgas segmentēšanas nepieciešamību, grupa ir jāsadala apakšgrupās un 12 mēnešu PKZ apmēra aprēķins ir jāatjaunina katrai apakšgrupai atsevišķi, bet īslaicīgos apstākļos jāizmanto pagaidu korekcijas (sk. šo pamatnostādņu 3. principu un sīki izklāstītās prasības par pagaidu korekciju izmantošanu). Ja kļūst pieejama informācija, kas liecina, ka konkrētas apakšgrupas kredītrisks ir nozīmīgi palielinājies, attiecībā uz šo apakšgrupu PKZ ir jāatzīst visā darbības laikā.
95. Kredītēšanas riska darījumu nevajadzētu grupēt tā, ka tiktu apgrūtināta iespēja laikus konstatēt nozīmīgu kredītriska palielinājumu (sk. arī šo pamatnostādņu 3. un 4. principu saistībā ar papildu prasībām attiecībā uz grupēšanu un PKZ novērtējumu grupā).

4.3.2 Nozīmīga kredītriska palielinājuma novērtēšana

96. 9. SFPS 5.5.4. punktā norādīts, ka “vērtības samazināšanas prasību mērķis ir atzīt visā darbības laikā paredzamos kredītzaudējumus visiem tiem finanšu instrumentiem, kuriem, spriežot pēc visas saprātīgās un pamatojamās informācijas, tostarp pēc informācijas, kas vērsta uz nākotni, un neatkarīgi no tā, vai novērtējums veikts individuāli vai grupā, kopš sākotnējās atzīšanas ir nozīmīgi palielinājies kredītrisks.”
97. Šis pieejas loģiskais pamatojums ir tāds, ka kredīta cenas noteikšanā tiek ņemta vērā darījuma partnera kredītspēja un līdz ar to — PKZ, kas tiek prognozēti sākotnējās atzīšanas datumā. Secināms, ka kredītriska palielinājumu pēc darījuma iniciēšanas var pilnā apmērā nesegt iekasētie procentu maksājumi, līdz ar to kredītiestādēm rūpīgi jāapsver, vai ir noticis nozīmīgs kredītriska palielinājums¹⁶. Ja tā tiešām ir, kredītēšanas riska darījumam jāpiemēro visā darbības laikā PKZ aprēķins.
98. Lai izvērtētu, vai riska darījuma kredītriska pieaugums uzskatāms par būtisku un vai nepieciešams 12 mēnešu PKZ vai visā darbības laikā PKZ aprēķins, kredītiestādēm jāievieš

¹⁶ 9. SFPS uzņēmumiem noteikta prasība nozīmīga kredītriska palielinājuma novērtēšanā apsvērt dažādus faktorus, tostarp cenu.

piemērota pārvaldība, sistēmas un kontroles pasākumi saskaņā ar šajās pamatnostādnēs norādītajiem principiem. Ja tas vēl nav paveikts, kredītiestādēm jāievieš sistēmas, kas nodrošina liela informācijas apjoma apstrādes un sistemātiskas novērtēšanas iespēju, lai izvērtētu, vai konkrētu kreditēšanas riska darījumu vai kreditēšanas riska darījumu grupu kredītrisks ir nozīmīgi palielinājies, kā arī lai attiecīgā situācijā aprēķinātu visā darbības laikā PKZ. Mātesuzņēmumiem un to meitasuzņēmumiem, uz kuriem attiecas Direktīva 2013/36/ES, jānodrošina konsekventa pieeja visā grupā. Tas jo īpaši attiecas uz tādu procesu ieviešanu, kas nodrošina, ka prognozes par ekonomikas apstākļiem dažādās jurisdikcijās un ekonomikas sektoros pārskata un apstiprina kredītiestādes augstākā vadība un ka visā grupā tiek īstenots konsekvents process, kontroles pasākumi un ekonomiski pieņēmumi attiecībā uz prognožu sagatavošanu un to sasaistīšanu ar paredzamajiem kredītzaudējumiem. Konsekvences nepieciešamību nevajadzētu interpretēt kā prasību, ka praksei visā grupā jābūt identiskai. Gluži pretēji, konsekventā regulējumā ir iespējamās atšķirības dažādās jurisdikcijās un produktos, piemēram, atkarībā no datu pieejamības. Atšķirībām jābūt pienācīgi dokumentētām un pamatotām.

99. Kredītiestādes ieviestajiem procesiem jānodrošina iespēja laikus un visaptveroši noteikt, vai pēc kreditēšanas riska darījuma sākotnējās atzīšanas būtiski ir pieaudzis kredītrisks, lai, līdzko kredītrisks nozīmīgi palielinās, atsevišķus riska darījumus vai riska darījumu grupu ar līdzīgām kredītriska iezīmēm pārvietotu uz visā darbības laikā PKZ aprēķinu saskaņā ar 9. SFPS norādītajām vērtības samazināšanās uzskaites prasībām.
100. Kā norādīts 9. SFPS B5.5.17. punktā par to, kā novērtēt nozīmīgu kredītriska palielinājumu kopš sākotnējās atzīšanas, informācija, kas jāapsver novērtēšanas laikā, ir plaša. Plašā izpratnē tajā, līdztekus ar konkrēto aizņēmēju saistītām stratēģiskām, darbības un citām iezīmēm, ietilpst informācija par makroekonomikas apstākļiem, ekonomikas sektoru un ģeogrāfisko reģionu, kam ir būtiska nozīme attiecībā uz konkrēto aizņēmēju vai aizņēmēju grupu ar kopīgām kredītriska iezīmēm. Izšķiroša nozīme ir prasībai līdztekus informācijai par pašreizējiem apstākļiem un vēsturiskajiem datiem apsvērt visu saprātīgo un pamatojamo uz nākotni vērsto informāciju, kas ir pieejama bez pārmērīgiem izdevumiem un pūlēm (sk. arī šo pamatnostādņu 131. punktu par izmantojamo informāciju).
101. Lai laikus atzītu atskaitījumus saskaņā ar 9. SFPS prasībām, kredītiestādēm:
- Jāapkopo dati un prognozes par kreditēšanas riska darījumu un to portfeļu kredītriska galvenajiem virzītājspēkiem.
 - Jāspēj, pamatojoties uz šiem datiem un prognozēm, kvantitatīvi noteikt katra kreditēšanas riska darījuma vai portfeļu kredītrisku.
102. 9. SFPS B5.5.2. punktā norādīts, ka visā darbības laikā paredzamie kredītzaudējumi parasti tiek atzīti, pirms maksājumi par finanšu instrumentu tiek kavēti, un ka “parasti kredītrisks būtiski palielinās pirms maksājumu par finanšu instrumentu kavējuma vai citiem kavējošiem ar aizņēmēju saistītiem faktoriem (piemēram, izmaiņām vai restrukturizāciju)”. Līdz ar to

kredītiestāžu analīzē jāņem vērā fakts, ka kredītriska faktori bieži sāk pasliktināties ievērojamu laiku (vairākus mēnešus, bet dažkārt pat gadus) pirms ietekmētajā kredītēšanas riska darījumā ir novērojami objektīvi kavējumu pierādījumi. Kredītiestādēm jāņem vērā, ka kavējumu dati parasti ir vērsti uz pagātņi un ka tie paši par sevi reti ir piemēroti PKZ pieejas īstenošanā. Piemēram, privātpersonu un MVU portfeļos nelabvēlīgas makroekonomikas faktoru un aizņēmēju raksturlielumu izmaiņas kredītriska līmeni parasti palielina ilgi pirms šo izmaiņu izpausmes novēlotā informācijā, piemēram, kavējumā.

103. Līdz ar to, lai uzticamā veidā sasniegtu 9. SFPS mērķi, kredītiestādēm jāapsver arī makroekonomikas faktoru un aizņēmēju raksturlielumu saikne ar portfeļa kredītriska līmeni, ņemot vērā saprātīgu un pamatojamu informāciju. Šajā nolūkā kredītiestādēm jāsāk ar sīki izstrādātu analīzi par vēsturiskajiem modeļiem un pašreizējām tendencēm, kas sniegtu iespēju noteikt būtiskākos kredītriska virzītājspēkus. Pieredzē balstītiem kredītēšanas apsvērumiem būtu jāatvieglo iespējas iekļaut pašreizējos un prognozētos apstākļus, kas var ietekmēt riska virzītājspēkus, paredzamos naudas iztrūkumus un līdz ar to — paredzamos zaudējumus.
104. Kredītiestādēm šādas analīzes jāveic ne tikai saistībā ar nelielu kredītu portfeļiem, piemēram, kredītkaršu riska darījumiem, bet arī lieliem, atsevišķi pārvaldītiem riska darījumiem. Piemēram, attiecībā uz lielu komerciālā īpašuma aizdevumu kredītiestādēm jāņem vērā, ka komerciālā īpašuma tirgum daudzās jurisdikcijās ir raksturīga ievērojama jutība saistībā ar vispārējo makroekonomikas vidi, un jāapsver informācijas, piemēram, procentu likmju vai brīvo telpu rādītāju, izmantošana, lai noteiktu, vai kredītriska palielinājums ir nozīmīgs.
105. Kredītiestādēm jāīsteno skaidra politika, tostarp pienācīgi izstrādāti kritēriji, ar kuriem tiek noteikts, kāds dažādu veidu kredītēšanas riska darījumu kredītriska palielinājums ir “nozīmīgs”. Kritēriji un iemesli, kāpēc šādas pieejas un definīcijas ir piemērotas, jāatklāj saskaņā ar 35.F punktu 7. SFPS “Finanšu instrumenti: informācijas atklāšana”. 9. SFPS 5.5.9. punktā norādīts, ka, novērtējot nozīmīgu kredītriska palielinājumu, “uzņēmums balstās nevis uz paredzamo kredītzaudējumu summas izmaiņām, bet uz to, kā mainījies risks, ka attiecīgā finanšu instrumenta paredzamajā darbības laikā netiks pildītas tā saistības”. Šajā nolūkā iestādēm novērtēšana jāveic saistību neizpildes, nevis paredzamo kredītzaudējumu kontekstā (t. i., pirms kredītrisku samazinošo faktoru, piemēram, nodrošinājuma un garantiju, ietekmes apsvēršanas).
106. Izstrādājot būtiska kredītriska palielinājuma noteikšanas pieeju, kredītiestādēm jāapsver katra no 9. SFPS B5.5.1.7. punkta a) līdz p) apakšpunktā iekļautajām 16 rādītāju kategorijām (ciktāl tās attiecas uz novērtējamo finanšu instrumentu), un kredītiestādēm turklāt jāapsver, vai ir papildu informācija, kas būtu jāņem vērā. Šādi rādītāji (gan 9. SFPS, gan šajās pamatnostādnēs) nebūtu jāuzskata par “pārbaudes sarakstu”. Daži no tiem var būt būtiskāki nekā citi, novērtējot, vai noteikta veida kredītēšanas riska darījuma kredītrisks ir būtiski pieaudzis. Kredītiestādēm arī īpaši rūpīgi jāizvairās no nozīmīga kredītriska palielinājuma neatzišanas, līdzko šāds palielinājums faktiski ir noticis. Kredītiestādēm jo īpaši nevajadzētu nozīmīgu kredītriska palielinājumu ierobežoti attiecināt uz situācijām, kurās finanšu

instrumentam tiek prognozēta samazināta kredītvērtība (t. i., uz 9. SFPS samazinātās kredītvērtības prasību trešo posmu). Parādnienu kredītrisks var būtiski pieaugt bez pierādījumiem, ka attiecīgo kreditēšanas riska darījumu kredītvērtība varētu samazināties. Fakts, ka kredītrisks ir nozīmīgi palielinājies, ne vienmēr nozīmē saistību neizpildi, bet tikai to, ka neizpildes iespēja ir lielāka nekā sākotnējās atzīšanas datumā. Šis aspekts uzsvērts 9. SFPS modeļa simetrijā: kreditēšanas riska darījumi var tikt pārcelti uz visā darbības laikā PKZ, bet pēc tam tie atkal var tik pārcelti uz 12 mēnešu PKZ, ja būtiska kredītriska pieauguma robežvērtība vairs netiek sasniegta.

107. Kredītiestādēm būtiska kredītriska pieauguma novērtēšanā jo īpaši jāapsver šāds neizsmeļošs rādītāju saraksts:

- a. Kredītiestādes augstākās vadības lēmums saistībā ar to, ka, ja kreditēšanas riska darījums tiktu no jauna iniciēts pārskata datumā, kreditēšanas riska darījuma cenas daļa, kas atspoguļo riska darījuma kredītrisku, būtu nozīmīgi augstāka nekā kredīta faktiskās iniciēšanas brīdī, jo konkrētā aizņēmēja vai aizņēmēju kategorijas kredītrisks kopš līguma noslēgšanas ir nozīmīgi palielinājies.
- b. Kredītiestādes augstākās vadības lēmums noteikt stingrākas nodrošinājuma prasības un/vai stingrākus līguma nosacījumus jauniem kreditēšanas riska darījumiem, kas ir līdzīgi jau iniciētiem kreditēšanas riska darījumiem, ņemot vērā šo riska darījumu kredītriska izmaiņas kopš sākotnējās atzīšanas.
- c. Aizņēmēja kredītreitinga samazinājums, ko nosaka atzīta kredītreitingu aģentūra vai kredītiestādes iekšējā kredītreitingu sistēmā.
- d. Ienākumus nesošiem kreditēšanas riska darījumiem, kuriem tiek veikta atsevišķa uzraudzība un izskatīšana, iekšējā kredīta novērtējuma kopsavilkums/kredīta kvalitātes rādītājs ir zemāks nekā sākotnējās atzīšanas datumā.
- e. Konkrēta parādnieka (vai parādnienu kopuma) būtisko kredītriska faktoru (piemēram, nākotnes naudas plūsmu) pasliktināšanās.
- f. Finansiālu grūtību dēļ paredzamas izmaiņas, tostarp tās, kas saskaņā ar Regulu (ES) Nr. 2015/227 klasificējamās kā pārskatīšana.

Lai gan 9. SFPS īstenošanā būtu atbilstoši iespējām jāatspoguļo kredītriska pārvaldīšanas prakse, dažos gadījumos tas būtu nepiemēroti. Ja, piemēram, kredītiestāde lielāko daļu kreditēšanas riska darījumu pārvalda vienādi neatkarīgi no kredītriska, izņemot tikai īpaši drošus vai nedrošus kredītus, kreditēšanas riska darījuma pārvaldības veids var nebūt piemērots rādītājs tam, vai kredītrisks ir nozīmīgi palielinājies.

108. Novērtējot, vai kreditēšanas riska darījuma kredītrisks ir būtiski pieaudzis, kredītiestādēm jāņem vērā arī šādi faktori, kas attiecas uz vidi, kurā darbojas kredītiestāde vai aizņēmējs:
- Ar konkrēto aizņēmēju vai aizņēmēju grupu saistīto makroekonomikas attīstības perspektīvu pasliktināšanās. Makroekonomikas novērtējumam jābūt pietiekami vispusīgam, lai iekļautu ar valsts, korporatīviem, mājsaimniecību un citu veidu aizņēmējiem saistītus faktoros. Turklāt tajā jāņem vērā jebkādas būtiskās reģionālās ekonomikas attīstības atšķirības attiecīgajā jurisdikcijā¹⁷.
 - Sektora vai nozaru, kurās darbojas aizņēmējs, perspektīvu pasliktināšanās.
109. Precīzai kredītriska virzītājspēku noteikšanai un uzticamā veidā atspoguļotai saistībai starp šiem spēkiem un kredītriska līmeni ir izšķiroša nozīme, jo kādas aizdevuma kvalitatīvas iezīmes šķietami neliela izmaiņa potenciāli var būt galvenais rādītājs, kas liecina par nozīmīgu kredītriska palielinājumu. Turklāt saskaņā ar 9. SFPS 5.5.9. punktu pēc sākotnējās atzīšanas notikušo kredītriska izmaiņu nozīmība ir atkarīga no saistību neizpildes riska, kāds tas bija sākotnējās atzīšanas datumā. Šajā sakarībā jānorāda, ka, ja kredītiestāde izmanto *PD* izmaiņas kā rādītāju saistību neizpildes riska izmaiņu noteikšanai, tai ir jāņem vērā attiecīgo *PD* izmaiņu nozīmība, ko izsaka kā koeficientu (jeb svārstību rādītāju) proporcionāli *PD* sākotnējās atzīšanas datumā (t. i., *PD* izmaiņas daļa ar *PD* sākotnējās atzīšanas datumā), ņemot vērā arī 9. SFPS B5.5.11. punktu. Tomēr jāņem vērā arī pašas *PD* izmaiņu diapazons (t. i., *PD* aprēķina datumā mīnus *PD* sākotnējās atzīšanas brīdī).
110. Kredītiestādēm jāvērtē ne tikai tas, cik “pakāpes” skar reitinga samazinājums, jo ar vienas pakāpes izmaiņām saistītas *PD* izmaiņas var nebūt lineāras (piemēram, BB reitinga kategorijas riska darījuma saistību neizpildes varbūtība piecos gados ir aptuveni trīs reizes lielāka nekā BBB kategorijas riska darījumam, ņemot vērā pašreizējos datus un analīzi, kas attiecas uz noteiktām jurisdikcijām). Turklāt, tā kā vienas kategorijas izmaiņu nozīmība ir atkarīga no bankas reitingu sistēmas detalizācijas līmeņa un līdz ar to — no katras kategorijas “diapazona”, nepieciešams definēt piemērotu sākotnējo segmentāciju, lai nodrošinātu, ka netiek apgrūtinātas iespējas konstatēt būtisku kredītriska pieaugumu atsevišķā kreditēšanas riska darījumā vai kreditēšanas riska darījumu grupā. Šajā nolūkā kredītiestādēm jānodrošina, ka kredītriska reitingu sistēmās ir pietiekami daudz pakāpju, lai atbilstīgi diferencētu kredītrisku. Kredītiestādēm jāpievērš uzmanība arī faktam, ka būtisks kredītriska pieaugums varētu notikt pirms kredītreitinga pakāpes izmaiņām.
111. Kredītiestādēm jāņem vērā, ka noteiktos apstākļos nelabvēlīgas 107. un 108. punktā minēto faktoru izmaiņas var neliecināt par nozīmīgu kredītriska palielinājumu. Piemēram, pastāv iespēja, ka AA reitinga kategorijas kreditēšanas riska darījuma saistību neizpildes varbūtība ir zema un ne īpaši lielāka kā AAA reitinga kategorijas darījumam. Tomēr ir ļoti maz kreditēšanas riska darījumu ar šādu acīmredzami zemu kredītrisku, un, kā norādīts

¹⁷ Sk. šo pamatnostādņu 6. principu par uz nākotni vērstās informācijas, tostarp makroekonomikas faktoru, apsvēršanu.

110. punktā, saistību neizpildes varbūtības jutīgums attiecībā uz reitinga kategorijām var nozīmīgi palielināties, samazinoties reitingu piešķiršanas kvalitātei.
112. Tāpat kredītiestādēm jāapzinās, ka noteiktos apstākļos attiecīgi faktori var mainīties nelabvēlīgā virzienā, taču tos ir iespējams līdzsvarot, uzlabojot citus rādītājus (sk. 2. piemēru 9. SFPS īstenošanas norādījumos). Tomēr, ņemot vērā nozīmīga kredītriska palielinājuma konstatēšanas svarīgumu, kredītiestādēm jāīsteno pārvaldības un kontroles pasākumi, ar kuriem ir iespējams uzticami pārbaudīt jebkurus apsvērumus saistībā ar iespējām tos faktoros, kas var nelabvēlīgi ietekmēt kredītrisku, līdzsvarot ar faktoriem, kuru ietekme varētu būt labvēlīga.
113. Kredītiestādēm rūpīgi jāapsver un jāizsver kredītiestādes vadības struktūras vai augstākās vadības diskrecionārie lēmumi, ar kuriem tiek norādīts uz kredītriska izmaiņām. Piemēram, saistībā ar bažām par kredītrisku pieņemot lēmumu ciešāk uzraudzīt aizņēmēju vai aizņēmēju kategoriju, lēmuma pieņēmējs parasti neveiktu šādu pasākumu, ja kredītriska palielinājums netiktu uzskatīts par nozīmīgu.
114. Ja kredītiestādes vērtējumā konkrēta darījumu partnera dažu, bet ne visu kreditēšanas riska darījumu kredītrisks ir būtiski pieaudzis, un to nosaka, piemēram, atšķirīgais aizdevuma piešķiršanas laiks, kredītiestādei jānodrošina iespējas konstatēt visus kreditēšanas riska darījumus, kuru kredītrisks ir nozīmīgi palielinājies.
115. Ja kredītiestāde vērtē, vai kredītrisks ir nozīmīgi palielinājies noteiktā grupā (piemēram, privātpersonu un MVU grupā), regulāri jāpārskata portfeļu formulējums, lai nodrošinātu, ka tajos iekļautajiem kreditēšanas riska darījumiem joprojām ir kopīgas riska iezīmes saistībā ar darījumu reakciju uz kredītriska izraisītājiem. Ekonomikas apstākļu izmaiņas var noteikt nepieciešamību mainīt grupu saturu.
116. Kā norādīts 9. SFPS B5.5.1. punktā par nozīmīga kredītriska palielinājuma novērtēšanu grupā, gadījumos, kuros noteiktā kreditēšanas riska darījumu grupā dažu kreditēšanas riska darījumu kredītrisks ir nozīmīgi palielinājies, kredītiestādēm attiecīgā kreditēšanas riska darījumu grupas apakšgrupa vai daļa jāpārvieta uz visā darbības laikā PKZ aprēķinu, pat ja pierādījums par ievērojamu kredītriska palielinājumu atsevišķa kreditēšanas riska darījuma līmenī vēl nav pieejams (sk. 9. SFPS 5. ilustratīvo piemēru).
117. Kā norādīts 9. SFPS B5.5.6. punktā un 9. SFPS īstenošanas norādījumu IE39. punktā, ja, pamatojoties uz kopīgām kredītriska iezīmēm, nav iespējams konstatēt to kreditēšanas riska darījumu apakšgrupu, kuru kredītrisks ir nozīmīgi palielinājies, atbilstīga visas grupas daļa būtu jāpārvieta uz visā darbības laikā PKZ aprēķinu.
118. “Nozīmīgs” nenozīmē to pašu, ko statistiskā nozīmība, t. i., novērtējuma pieejas pamatā nevajadzētu būt tikai kvantitatīvai analīzei. Ja portfeļos lielā skaitā ir atsevišķi mazi kredīti un plašs vēsturisku datu klāsts, “nozīmīgu” kredītriska palielinājumu daļēji var konstatēt,

izmantojot statistiskas metodes. Tomēr citiem kredītēšanas riska darījumiem šo metožu izmantošana var nebūt pamatota.

119. “Nozīmību” nevajadzētu vērtēt arī atbilstoši ietekmei uz kredītiestādes galvenajiem finanšu pārskatiem. Nozīmīgs kredītriska palielinājums jānosaka un informācija par to jāatklāj arī tad, ja nav paredzams, ka kredītriska palielinājums, vērtējot saistību neizpildes varbūtību, ietekmēs atskaitījumus, piemēram, tāpēc ka riska darījums ir pilnībā nodrošināts; tas nepieciešams, lai kredītiestādes konstatētu un atklātu palielinājumu, kas, iespējams, ir svarīgs lietotājiem, kuri vēlas izprast kredītiestādes kredītēšanas riska darījumiem raksturīgā kredītriska tendences.
120. Saskaņā ar 9. SFPS 5.5.9. punktu nozīmīga kredītriska palielinājuma novērtējuma pamatā ir salīdzinājums starp riska darījumu kredītrisku, kāds tas ir pārskata datumā, un kredītrisku sākotnējās atzišanas brīdī. 9. SFPS BC 5.161. punktā 6. ilustratīvajā piemērā uzskatāmi parādīts nevis šī principa izņēmums, bet tā piemērošana standartā. Šis piemērs norāda uz to, ka sākotnējās atzišanas laikā kredītiestādes konkrētiem portfeļiem var noteikt maksimālo kredītrisku, pēc kura pārsniegšanas attiecīgais portfelis tiek pārvietots uz visā darbības laikā PKZ aprēķinu. Šāds vienkāršojums ir pieņemams tikai tad, ja riska darījumi ir segmentēti pietiekami detalizēti, kredītiestādei uzskatāmi parādot analīzes atbilstību 9. SFPS principiem. Kredītiestādēm īpaši jāspēj uzskatāmi parādīt, ka portfelī esošo darījumu būtisks kredītriska pieaugums nebija noticis pirms maksimālās kredīta kategorijas sasniegšanas.
121. Kredītiestādēm stingri jāpārskata tās pieejas kvalitāte, kuru kredītiestādes izmanto, lai noteiktu, vai kredītriska palielinājums ir nozīmīgs. Kredītiestādes vadības struktūrai vai augstākajai vadībai jāapsver, vai pastāv papildu faktori, kas kredītriska palielinājuma nozīmības novērtēšanā jāņem vērā, tādējādi uzlabojot pieejas kvalitāti.
122. Kredītiestādēm jāpievērš uzmanība, lai nepieļautu neobjektivitāti, kas liegtu sasniegt 9. SFPS mērķus. Ja kredītiestāde uzskata, ka piemērošanas pieejā ir paredzama neobjektivitāte, novērtējums saistībā ar konstatēto neobjektivitāti jāmaina, nodrošinot standarta mērķa sasniegšanu (īpaši sk. 9. SFPS B5.5.1.-B5.5.6. punktu).
123. 9. SFPS 5.5.12. un B5.5.25.-B5.5.27. punktā noteiktas prasības, lai novērtētu kredītriska palielinājuma nozīmību kredītēšanas riska darījumiem, kuru līgumiskās naudas plūsmas ir pārskatītas vai mainītas. Jo īpaši attiecībā uz izmaiņām, kas neizraisa atzišanas pārtraukšanu saskaņā ar 9. SFPS, iestādei jānovērtē, vai kredītriska palielinājums ir nozīmīgs, salīdzinot a) saistību neizpildes risku pārskata datumā, pamatojoties uz mainītajiem līguma noteikumiem, ar b) saistību neizpildes risku sākotnējās atzišanas brīdī, pamatojoties uz sākotnējiem, nemainītiem līguma noteikumiem.
124. Kredītiestādēm jānodrošina, ka izmaiņas vai pārskatīšana neapgrūtina kredītriska palielinājuma konstatēšanu, līdz ar to izraisot neatbilstīgas PKZ aplēses un aizkavētu pārvietošanu uz visā darbības laikā PKZ attiecībā uz parādniekiem, kuru kredītrisks ir nozīmīgi

palielinājies, vai izraisot neatbilstīgu pārvietošanu no visā darbības laikā PKZ aprēķina atpakaļ uz 12 mēnešu PKZ aprēķinu.

125. Nosakot, vai mainītā kreditēšanas riska darījuma kredītriska pieaugums ir būtisks, kredītiestādēm uzskatāmi jāparāda un PKZ aplēšu izstrādē jāņem vērā, vai, salīdzinot ar situāciju sākotnējās atzīšanas brīdī, izmaiņas vai pārskatīšana ir uzlabojusi vai atjaunojusi kredītiestādes spēju iekasēt procentu un pamatsummas maksājumus. Jāapsver arī mainīto līgumisko naudas plūsmu saturs, kā arī izmaiņu ietekme uz kreditēšanas riska darījuma nākotnes kredītrisku (ņemot vērā parādnieka kredītrisku). Kredītiestādēm tostarp jāapsver šādi faktori:

- a. Vai līguma noteikumu mainīšana vai pārskatīšana un attiecīgās naudas plūsmas parādniekam ir ekonomiski izdevīgas, salīdzinot ar sākotnējiem, nemainītiem līguma noteikumiem, un kāda ir izmaiņu ekonomiskā ietekme uz parādnieka spēju nomaksāt parādu.
- b. Vai ir iespējams noteikt faktoros, kas apstiprina kredītiestādes novērtējumu attiecībā uz parādnieka spēju nomaksāt parādu, tostarp noteikt apstākļus, kas izraisa izmaiņas, kā arī parādnieka perspektīvas izmaiņu rezultātā, ņemot vērā pašreizējos apstākļus, makroekonomikas prognozes un sektora vai nozares, kurā parādnieks darbojas, perspektīvas, parādnieka uzņēmējdarbības modeli un parādnieka uzņēmējdarbības (pārvaldības) plānu, kurā izklāstītas parādnieka prognozes attiecībā uz turpmāko sniegumu, finansiālo noturību un naudas plūsmām.
- c. Vai parādnieka uzņēmējdarbības plāns ir pamatots, īstenojams un atbilstošs procentu un pamatsummas maksājumu grafikam saskaņā ar kreditēšanas riska darījuma mainītajiem līguma noteikumiem.

126. Kreditēšanas riska darījumus, kas tiek pārvietoti uz visā darbības laikā PKZ aprēķinu un kas pēc tam tiek pārskatīti vai mainīti, nepārtraucot to atzīšanu, nevajadzētu pārvietot atpakaļ uz 12 mēnešu PKZ aprēķinu, ja vien nav pietiekamu pierādījumu tam, ka kredītrisks riska darījuma darbības laikā nav nozīmīgi palielinājies salīdzinājumā ar sākotnējās atzīšanas brīdi. Piemēram, ja kredītiestāde finansiālās grūtībās nonākušiem parādniekiem piešķir dažādus atvieglotus nosacījumus, piemēram, samazinātus procentu maksājumus vai pamatsummas maksājumu atlikšanu, kreditēšanas riska darījuma iezīmes var liecināt par zemāku kredītrisku, lai gan faktiski parādnieks joprojām var būt finansiālās grūtībās bez faktiskām izredzēm turpmākajā riska darījuma darbības laikā veikt maksājumus atbilstoši grafikam. Saskaņā ar 9. SFPS B5.5.27. punktu pierādījumi par to, ka kritēriji visā darbības laikā PKZ atzīšanai vairs netiek izpildīti, var ietvert atjauninātu un savlaicīgu maksājumu rezultātu vēsturi salīdzinājumā ar mainītajiem līguma noteikumiem. Parasti klientam būtu jāpierāda periodiski laba maksājumu vēsture konkrētā laikposmā, pirms var uzskatīt, ka kredītrisks ir samazinājies. Piemēram, maksājumu izlaišana vai nepilnīgu maksājumu vēsture parasti netiek dzēsta, ja pēc līguma noteikumu izmaiņām viens maksājums tiek veikts laikus.

4.3.3 Praktisko paņēmienu izmantošana

127. 9. SFPS ir iekļauti vairāki praktiski paņēmieni, kas paredzēti īstenošanas darbību atvieglošanai virknē uzņēmumu, ņemot vērā faktu, ka 9. SFPS izmantos dažādi uzņēmumi, tostarp banku nozarē neiesaistīti uzņēmumi.
128. Turpmākajos punktos aprakstīti šādi praktiski paņēmieni: informācijas kopums, kas uzņēmumam jāapsver PKZ aprēķinā; izņēmums attiecībā uz riska darījumiem ar “zemu” kredītrisku; termiņa 30 dienu kavējuma atspēkojamā prezumpcija.
129. Kredītiestādēm šo praktisko paņēmienu izmantošana ir jāierobežo, jo tie potenciāli var izraisīt neobjektivitāti un, ņemot vērā iestāžu darbības jomu, nav paredzams, ka attiecīgās informācijas iegūšana prasīs “liekas izmaksas vai pūles”. Kredītiestādēm jāapsver korekciju nepieciešamība, lai nepieļautu praktisko paņēmienu izmantošanas izraisītu neobjektivitāti, jo tām ir jāņem vērā, ka 9. SFPS mērķis ir aplēst kredītaudējumus, lai atspoguļotu objektīvu ar varbūtību svērtu apmēru, ko nosaka, izvērtējot vairākus iespējamus rezultātus (9. SFPS 5.5.17. punkts).
130. Ja kredītiestāde izmanto šādus praktiskos paņēmienus, tai skaidri jādokumentē praktisko paņēmienu izmantošanas pamatojums.

Informācijas kopums

131. 9. SFPS B5.5.15. punktā norādīts, ka “uzņēmums ņem vērā bez liekām izmaksām vai pūlēm pieejamu saprātīgu un pamatojamu informāciju” un ka “uzņēmumam nav jāuzsāk izmeļoša informācijas meklēšana, nosakot, vai kredītrisks kopš sākotnējās atzīšanas ir nozīmīgi palielinājies”. Kredītiestādēm šo informāciju nevajadzētu interpretēt ierobežojoši, un tām jāizstrādā sistēmas un procesi, kuros tiek izmantota visa ar riska darījumu grupu vai atsevišķu riska darījumu saistītā saprātīgā un pamatojamā informācija, kas nepieciešama, lai nodrošinātu uzskaites prasību īstenošanu augstā kvalitātē, uzticami un atbilstīgi. Tomēr nav vajadzīgas papildu izmaksas vai darbības, ja tās neveicina 9. SFPS īstenošanu augstā kvalitātē.

Izņēmums attiecībā uz “zemu kredītrisku”

132. Kā noteikts 9. SFPS 5.5.10. punktā, “uzņēmums drīkst pieņemt, ka finanšu instrumenta kredītrisks kopš sākotnējās atzīšanas nav nozīmīgi palielinājies, ja tiek konstatēts, ka šā finanšu instrumenta kredītrisks pārskata datumā ir zems”. Lai gan kredītiestādes var izvēlēties riska darījumiem ar “zemu kredītrisku” nevērtēt, vai kopš sākotnējās atzīšanas kredītrisks ir nozīmīgi palielinājies, šis izņēmums jāizmanto ierobežoti. Kredītiestādēm jo īpaši vajadzētu laikus vērtēt, vai visu kreditēšanas riska darījumu kredītrisks ir nozīmīgi palielinājies.
133. Šajā kontekstā kredītiestādēm vienmēr jāatzīst izmaiņas 12 mēnešu PKZ, attiecīgi mainot atskaitījumus, ja kredītrisks nav būtiski pieaudzis, un kreditēšanas riska darījumi jāpārviesto uz visā darbības laikā PKZ aprēķinu, ja kredītriska palielinājums ir nozīmīgs. Lai 9. SFPS īstenotu augstā kvalitātē, izņēmums saistībā ar zemu kredītrisku jāizmanto līdztekus skaidriem

pierādījumiem, ka kredītrisks pārskata datumā ir pietiekami zems un līdz ar to nav iespējams būtisks kredītriska pieaugums kopš sākotnējās atzīšanas.

134. Skaidrojot zema kredītriska nozīmi 9. SFPS, turpat B5.5.22. un B5.5.23. punktā kā piemērs norādīts instruments ar ārējā novērtējumā piešķirtu “ieguldījumu kategoriju”. Tomēr ne visus kreditēšanas riska darījumus ar “ieguldījumu kategorijas” novērtējumu var automatiski uzskatīt par zema kredītriska darījumiem. Kredītiestādēm, vērtējot kreditēšanas riska darījuma kredītrisku, galvenokārt jāpaļaujas uz savu kredītriska novērtējumu, nevis tikai un vienīgi vai mehāniski — uz kredītreitingu aģentūru reitingiem (ja tie ir pieejami). Tomēr attiecībā uz iekšēju kredītreitingu, kas salīdzinājumā ar ārēju novērtējumu ir optimistisks, vadības struktūrai vai augstākajai vadībai jāsniedz papildu analīze un pamatojums.

Termiņa vairāk nekā 30 dienu kavējuma atspēkojamā prezumpcija

135. Kredītiestādēm jāievieš kredītriska novērtēšanas un pārvaldības procesi, lai nodrošinātu, ka nozīmīgs kredītriska palielinājums tiek konstatēts ilgu laiku pirms riska darījumu termiņu kavējumiem vai pirms to kļūšanas par problemātiskiem darījumiem. Lai gan 9. SFPS neliedz izmantot termiņa vairāk nekā 30 dienu kavējuma atspēkojamu prezumpciju kā aizsardzības pasākumu līdztekus citiem, ātrāk konstatējamiem rādītājiem, lai vērtētu kredītriska palielinājuma nozīmību, kredītiestādēm jāizvairās izmantot atspēkojamu prezumpciju kā galveno rādītāju pārvietošanai uz visā darbības laikā PKZ aprēķinu.
136. Pieņemumam, ka termiņa vairāk nekā 30 dienu kavējuma prezumpcija tiek atspēkota, pamatojoties uz faktu, ka kredītrisks nav būtiski pieaudzis, nepieciešama rūpīga analīze, kas skaidri un uzskatāmi parāda, ka termiņa 30 dienu kavējums nav saistīts ar nozīmīgu kredītriska palielinājumu¹⁸. Šādā analīzē jāapsver gan pašreizējā, gan saprātīgā un pamatojamā uz nākotni vērstā informācija, kas nākotnē var izraisīt no vēsturiskās pieredzes atšķirīgu naudas līdzekļu iztrūkumu.
137. Šajā sakarībā kredītiestādēm jāizmanto attiecīgā uz nākotni vērstā informācija, kas ir saprātīga un pamatojama, lai analizētu, vai pastāv būtiska saistība starp šo informāciju un kredītriska virzītājspēkiem. Kredītiestādēm nevajadzētu izmantot termiņa vairāk nekā 30 dienu kavējuma atspēkojamu prezumpciju, ja vien tās nav uzskatāmi parādījušas, ka uz nākotni vērstajai informācijai nav būtiskas saistības ar kredītriska virzītājspēku vai ka šī informācija bez liekām izmaksām vai pūlēm nav pieejama.
138. Retajās situācijās, kurās termiņa kavējuma informācija ir labākais kredītiestādei pieejamais kritērijs, lai noteiktu, kad riska darījumi ir jāpārvieto uz visā darbības laikā PKZ aprēķina kategoriju, kredītiestādēm īpaša uzmanība jāpievērš 12 mēnešu PKZ atskaitījumu aprēķinam, lai nodrošinātu, ka PKZ tiek atbilstīgi fiksēti saskaņā ar 9. SFPS noteikto aprēķina mērķi. Turklāt kredītiestādēm jāņem vērā, ka būtiska paļaušanās uz pagātnē vērstu

¹⁸ Piemēram, dažās jurisdikcijās saistībā ar noteiktiem riska darījumiem praktizē aizņēmēju parāda nomaksas atlikšanu, bet vēsture liecina, ka turpmākajos mēnešos šie maksājumi tiek pilnībā atgūti.

informāciju izraisa neobjektivitāti PKZ uzskaites modeļa īstenošanā un ka tām jānodrošina 9. SFPS mērķu īstenošana saistībā ar prasībām, kas attiecas uz vērtības samazināšanos (t. i., atspoguļot PKZ, kas atbilst noteiktajiem aprēķina mērķiem, un fiksēt nozīmīgu kredītriska palielinājumu).

4.4 Kredītriska prakses izvērtējums uzraudzības nolūkā, paredzamo kredītzaudējumu un kapitāla pietiekamības uzskaitē

4.4.1 1. princips. Kredītriska pārvaldības novērtējums

Kompetentajām iestādēm periodiski jāizvērtē kredītiestādes kredītriska prakses efektivitāte.

139. Kompetentajām iestādēm jāpārlicinās, ka kredītiestādes ir pieņēmušas un ievēro pārdomātu kredītriska praksi, kas aprakstīta šajās pamatnostādnēs. Kompetentajām iestādēm tostarp, bet ne tikai, jāizvērtē, vai:

- a. Kredītiestādes iekšējā kredītriska pārskatīšana tiek veikta uzticami, iekļaujot visus kreditēšanas riska darījumus.
- b. Kvalitāte, kādā kredītiestādes procesi un sistēmas laikus nodrošina visu kreditēšanas riska darījumu kredītriska izmaiņu noteikšanu, klasificēšanu, uzraudzību un attiecīgo problēmu risināšanu, ir atbilstīga, kā arī — vai vadības pieredzē balstītajos kreditēšanas spriedumos ir ņemti vērā pašreizējie apstākļi un uz nākotni vērstā informācija, tostarp makroekonomikas faktori, un šie apsvērumi ir pienācīgi dokumentēti.
- c. Kredītiestādes procesi tās vēlmi uzņemties risku atspoguļo tādā veidā, kas nodrošina, ka kreditēšanas riska darījumi, kuru kredītrisks kopš iniciēšanas vai pirkšanas ir palielinājies līdz līmenim, kas pārsniedz kredītiestādes vēlmi uzņemties risku, tiek nekavējoties noteikti un pienācīgi uzraudzīti, kā arī vai PKZ atskaitījumu aplēses atbilstīgi atspoguļo šo riska darījumu kredītriska palielinājumu, kad tas tiek noteikts. Ja kredītiestāde iniciē vai pērk kreditēšanas riska darījumu, kura kredītrisks iegādes brīdī pārsniedz iestādes vēlmi uzņemties risku un kas līdz ar to kļūst par iestādes aizdevumu politikas un standartu izņēmumu, kompetentajām iestādēm jāizvērtē, vai iestāde ir ieviesusi un ievēro atbilstīgus procesus un kontroles: šādu riska darījumu sākotnējai noteikšanai, izvērtēšanai, apstiprināšanai un dokumentēšanai; augstākās vadības informēšanai par šādiem izņēmumiem, kā arī, attiecībā uz individuāli nozīmīgiem riska darījumiem, vadības struktūras informēšanai; šo riska darījumu pienācīgai uzraudzīšanai pēc sākotnējās atzišanas. Kompetentajām iestādēm jāizvērtē arī tas, vai kredītiestādes procesi un kontroles pasākumi atsevišķi nosaka PKZ atskaitījumu aplēses saistībā ar riska darījumiem, kas atbilst kredītiestādes vēlmei uzņemties risku, un aplēses saistībā ar riskantākiem kreditēšanas riska darījumiem.
- d. Kredītiestādes vadības struktūrai un augstākajai vadībai regulāri (piemēram, reizi ceturksnī vai, ja tas ir pamatoti, biežāk) tiek sniegta atbilstīga informācija par kreditēšanas riska

darījumu kredītrisku, tā izmaiņām, attiecīgajiem PKZ atskaitījumiem un izmaiņām atskaitījumu aplēsēs.

- e. Kredītriska novērtējumā un aprēķinā iekļautās prognozes ir ne vien saprātīgas un pamatojamas, bet arī atbilstošas prognozēm, ko kredītiestāde izmanto citos nolūkos, par visām prognozēm informējot kompetentās iestādes.
- f. Kredītiestādes politika un procedūras iekšējo kredītriska novērtēšanas modeļu precizitātes un konsekvences validācijai ir uzticamas.

140. Izvērtēšanā kompetentās iestādes var kredītiestādēm prasīt papildu, publiski neatklājamu informāciju, izmantojot regulāros uzraudzības pārskatus, *ad hoc* pārskatus vai pārbaudes uz vietas. Kompetentās iestādes šīs pieejas var izmantot arī papildu informācijas iegūšanai, veicot turpmākajos principos iekļautos izvērtējumus.

4.4.2 2. princips. PKZ aprēķina novērtēšana

Kompetentajām iestādēm jāpārlicinās, ka kredītiestāžu metodes uzskaites atskaitījumu noteikšanai nodrošina atbilstīgu PKZ aprēķinu saskaņā ar piemērojamo grāmatvedības regulējumu.

141. Vērtējot kredītiestādes atskaitījumu novērtēšanas metodes, kompetentajām iestādēm jāpārlicinās, ka kredītiestādes politika un prakse atbilst PKZ aprēķināšanas principiem, kas izklāstīti šajās pamatnostādnēs, tostarp, bet ne tikai, ka:

- a. Kredītiestādes PKZ aprēķināšanas procedūras ir uzticamas un savlaicīgas un ka tajās tiek ņemti vērā konkrēti kritēriji, piemēram, kredītriska samazināšanas pasākumu (jo īpaši nodrošinājuma, atlikušā riska, ņemot vērā riska samazināšanas pasākumus, riska un aizņēmēju kredīspējas saistības un no aizsardzības efektivitātes izrietošās potenciālās ietekmes) aktualizētais vērtējums, naudas plūsmu aplēses, pamatojoties uz novērtējumu, kurā ņemti vērā ar konkrēto aizņēmēju saistītie faktori un pašreizējie un turpmākie makroekonomikas apstākļi, kā arī cita būtiska uz nākotni vērsta informācija, kas ietekmē kredītiestādes kreditēšanas riska darījumā paredzamo iekasējamību.
- b. Kredītiestādes izmanto uzticamu regulējumu un metodiku atskaitījumu noteikšanai individuāli vai grupā.
- c. Kreditēšanas riska darījumu kopējie atskaitījumi ir atbilstīgi attiecīgajām uzskaites prasībām un saistībā ar kredītiestādes portfeļa pakļautību kredītriskam.
- d. Neiekasējamība attiecīgajā laikposmā tiek atzīta, izmantojot atskaitījumus vai norakstīšanu.
- e. Neatkarīgi no PKZ noteikšanā izmantotās metodes kredītiestādes iekšējos PKZ aprēķināšanas procesos tiek ņemts vērā kredītrisks, ko kredītiestāde ir uzņēmusies, un kredītiestādes kreditēšanas riska darījumu kredītriska izmaiņas.

142. Kompetentajām iestādēm rūpīgi jāpārbauda 4.3. sadaļā minēto praktisko paņēmieni izmantošana, lai noteiktu PKZ aprēķina atbilstību.
143. Kompetentās iestādes var izmantot iekšējo vai ārējo revidentu darbu saistībā ar kredītiestādes kredītriska novērtējuma un PKZ aprēķina darbību izvērtēšanu¹⁹.

4.4.3 3. princips. Kapitāla pietiekamības novērtēšana

Kompetentajām iestādēm, vērtējot kredītiestādes vispārējo kapitāla pietiekamību, jāizskata arī kredītiestādes kredītriska prakse.

144. Vērtējot, cik atbilstīgs ir kreditēšanas riska darījumu atskaitījumu līmenis kā viens no kredītiestādes vispārējās kapitāla pietiekamības elementiem, kompetentajām iestādēm jāizskata kredītiestādes kredītriska prakse un jāņem vērā, ka attiecīgajos kredītiestādes PKZ aprēķināšanas procesos, metodikā un aprēķina pamatā esošajos pieņēmumos būtiskā apjomā jāizmanto pieredzē balstītie kreditēšanas apsvērumi.
145. Novērtēšanā kompetentajām iestādēm jāapsver, vai kredītiestāde ir:
- Uzturējusi efektīvas sistēmas un kontroles pasākumus, lai noteiktu, aprēķinātu, uzraudzītu un kontrolētu kredītriska līmeni un nozīmīgu kredītriska palielinājumu, kā arī lai laikus novērtētu aktīvu kvalitātes problēmas.
 - Analizējusi visus būtiskos faktoros, kas ietekmē kredītrisku un portfelī paredzamo iekasējamību.
 - Ir ieviesusi pieņemamu atskaitījumu aplēšanas procesu, kas atbilst vismaz šajās pamatnostādnēs norādītajiem principiem, tostarp attiecīgajām uzskaites prasībām.
146. Vērtējot kapitāla pietiekamību, kompetentajām iestādēm jāapsver, kā kredītiestādes grāmatvedības un kredītriska novērtēšanas politika un prakse ietekmē kredītiestādes aktīvu un ienesīguma aprēķinu un tādējādi — tās kapitāla stāvokli.
147. Ja kompetentās iestādes, vērtējot kredītiestādes kredītriska praksi, konstatē nepilnības, kompetentajām iestādēm jāapsver, kā šīs nepilnības ietekmē ziņoto atskaitījumu līmeni, un, ja kopējais atskaitījumu apmērs nav atbilstīgs saskaņā ar piemērojamo grāmatvedības regulējumu, kompetentajai iestādei tas jāpārrunā ar kredītiestādes augstāko vadību un vadības struktūru un, ja nepieciešams, jāveic turpmākās uzraudzības darbības.
148. Ciktāl kredītriska novērtējuma vai PKZ aprēķina trūkumi ir būtiski vai netiek laikus novērsti, kompetentajām iestādēm jo īpaši jāapsver papildu pašu kapitāla prasības

¹⁹ EBI pamatnostādnes par iekšējo pārvaldību (PN44) un EBI pamatnostādnes par saziņu starp kompetentajām iestādēm un apstiprinātiem revidentiem (EBI/PN/2016/05)

noteikšana, pamatojoties uz Direktīvas 2013/36/ES VII sadaļas 2. nodaļas III iedaļas 104. pantu.